

บทที่ 6

การวิเคราะห์เปรียบเทียบ

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์และโบราณคดีของสุพรรณบุรีได้แสดงถึงความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของสุพรรณบุรีตามช่วงสมัยต่างๆ การศึกษาในระดับดังกล่าว เป็นเครื่องมือในการสืบสวนความเจริญที่เกิดขึ้นจากความได้เปรียบเชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรี ซึ่งทำให้สถานภาพของสุพรรณบุรีอยู่ในระดับเมืองสำคัญของสมัยนั้นๆ มีบทบาทสำคัญปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ปัจจุบันสถานภาพและบทบาทของสุพรรณบุรีได้ลดความสำคัญลงมาก ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของประเทศ คือ การสูญสิ้นของสมัยอยุธยาและการเริ่มต้นสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตามลำดับ สุพรรณบุรีได้กลายเป็นเมืองร้างช่วงเวลาหนึ่ง ภายหลังพื้นดินขึ้นมาแต่ก็ไม่อยู่ในสถานภาพสำคัญอีกต่อไป

การศึกษาในระดับต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาถึงสุพรรณบุรีในฐานะจังหวัดหนึ่งของประเทศ โดยศึกษาเปรียบเทียบ 2 ประเด็นคือ ประเด็นที่หนึ่งศึกษาสุพรรณบุรีในฐานะจังหวัดหนึ่งของภาคตะวันตกเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นร่วมภูมิภาคเดียวกัน ประเด็นที่สองศึกษาสุพรรณบุรีเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นต่างภูมิภาค การวิเคราะห์ในระดับนี้จะเป็นการวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาของสุพรรณบุรีตลอดจนผลกระทบของการเสียเปรียบเชิงที่ตั้ง

6.1 สุพรรณบุรีเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นในภาคตะวันตก

ภาคตะวันตกประกอบด้วย กาญจนบุรี นครปฐม เพชรบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ในการวิเคราะห์ระดับนี้จะตัดพื้นที่ นครปฐม สมุทรสาคร ออกไป เพราะถือว่าพื้นที่ดังกล่าวได้รับการกำหนดให้เป็นปริมณฑลของกรุงเทพฯ ดังนั้นจึงได้รับการพัฒนาเป็นพิเศษจากพื้นที่อื่นในภาคตะวันตก

6.1.1 ระดับการพัฒนาของสุพรรณบุรี

ดัชนี เพื่อบ่งชี้ระดับการพัฒนาของพื้นที่มีหลายอย่าง เช่น ปริมาณการใช้ เหล็ก จำนวนจดหมายสื่อสารกัน ประมาณเครื่องรับวิทยุ โทรทัศน์ รถยนต์ ปริมาณการบริโภคเนื้อ จำนวนผลผลิตชั่วโมงการทำงานของบุคคล สัดส่วนของประชากรที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม เทียบกับภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น แต่ที่สำคัญและนิยมกันมาก คือรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (Per Capita Income) ซึ่งเป็นดัชนีที่วัดเป็นตัวเงิน (Money Indicator) เป็นวิธีที่สะดวกในการวัดระดับการพัฒนาสูงกว่า เพราะได้มีการนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ได้มากกว่า และมีขีดความสามารถในการเพิ่มรายได้ตลอดจนมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงกว่าพื้นที่ที่มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำกว่า

เมื่อพิจารณารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของสุพรรณบุรีจากตารางที่ 6.1 ซึ่งแสดงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือรายจังหวัด ช่วงปี 2518-2528 จะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ.2528 ประชากรของสุพรรณบุรีมีรายได้เฉลี่ย 15,111 บาท ต่อคนต่อปี (ตามราคาตลาด) ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ 21,047 บาท ดังนั้นสุพรรณบุรีจึงมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และราชบุรี มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเท่ากับ 26,373 บาท 26,058 บาท และ 22,719 บาท ตามลำดับ ซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลที่สูงกว่าสุพรรณบุรี และสูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย ถ้าพิจารณาย้อนหลังเป็นรายปีพบว่าตั้งแต่ปี 2518 ถึงปี 2528 สุพรรณบุรีมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำกว่าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของจังหวัดกาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี และเพชรบุรีมาตลอด

จากระดับรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของสุพรรณบุรีมีลักษณะต่ำกว่าพื้นที่อื่นซึ่งอยู่ในภูมิภาคเดียวกันนำไปสู่การพิจารณาถึงอัตราเพิ่มเฉลี่ยของรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (Growth Rate of Per Capita Income)

อัตราเพิ่มเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับร้อยละ 3 ต่อปี จังหวัดที่มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยสูงกว่าของภาคได้แก่ เพชรบุรี และราชบุรีซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญที่สำคัญของภาค ที่มีบทบาทในด้านอุตสาหกรรมและการบริการของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มเฉลี่ยจึงสูงถึงประมาณร้อยละ 4 ต่อปี ส่วนจังหวัดกาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสุพรรณบุรี มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่ำกว่าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยที่ประจวบคีรีขันธ์มีอัตราเพิ่มเฉลี่ย 2.9 ต่อปี สุพรรณบุรีมีอัตราเพิ่มเฉลี่ย 2.89ต่อปี ทั้งสองพื้นที่ต่างมีโครงสร้างการผลิตเน้นหนักทางเกษตรกรรมมาตลอด การ

ตารางที่ 6.1 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล จำแนกรายจังหวัดของภาคตะวันตก ช่วงปี 2518-2528
(ตามราคาคงที่ปี 2515)

หน่วย : บาท

	ภาคตะวันตก	กาญจนบุรี	ประจวบคีรีขันธ์	เพชรบุรี	ราชบุรี	สมุทรสงคราม	สุพรรณบุรี
พ.ศ. 2518	6,009	8,405	7,208	5,541	6,081	4,094	4,721
	(9344)	(14299)	(10945)	(8043)	(9516)	(5960)	(7083)
พ.ศ. 2519	6,571	8,887	7,519	7,210	6,450	4,523	5,006
พ.ศ. 2520	6,872	9,786	7,849	7,374	6,067	5,149	5,362
พ.ศ. 2521	7,019	8,780	8,890	8,103	6,816	4,574	5,136
พ.ศ. 2522	6,680	9,622	8,085	6,220	6,594	4,724	4,720
พ.ศ. 2523	6,414	8,949	7,265	6,582	6,791	4,506	4,229
พ.ศ. 2524	7,253	10,087	7,658	6,747	7,762	5,900	5,635
พ.ศ. 2525	7,715	10,795	8,663	6,957	8,451	3,823	5,596
พ.ศ. 2526	7,328	9,045	8,713	7,480	8,062	4,210	5,325
พ.ศ. 2527	7,879	9,777	9,246	7,676	8,838	4,177	5,869
พ.ศ. 2528	7,924	9,761	9,400	7,766	8,848	4,283	5,897
(ราคาตลาด)	(21047)	(26373)	(26058)	(20959)	(22719)	(11915)	(15111)
อัตราเพิ่มเฉลี่ย (%) (ตามราคาคงที่)	3.0	1.9	2.9	4.1	4.06	0.8	2.89

ที่มา : ฝ่ายบัญชีประชาชาติภาคและจังหวัด กองบัญชีประชาชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ขยายตัวทางเศรษฐกิจค่อนข้างช้า ในขณะที่กาญจนบุรีนั้น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง แต่ก็มี การขยายตัวทางประชากรสูงด้วย ส่วนสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่มีขนาดนับว่าเล็ก ความหนาแน่นประชากรสูง การขยายตัวทางการผลิตทำได้น้อย

จากรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลและอัตราเพิ่มเฉลี่ยที่กล่าวมานั้น ทำให้สามารถเห็น ถึงระดับการพัฒนาของสุพรรณบุรีได้ เป็นอย่างดี ฐานะของสุพรรณบุรีอยู่ในระดับต่ำกว่ากาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และราชบุรี โดยที่รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลย่อมสัมพันธ์กับการนำทรัพยากร มาใช้ประโยชน์ สุพรรณบุรีมีทรัพยากรที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อยู่ในขีดจำกัดมากกว่า นอกจาก นั้นจากแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525 - 2529) ได้กำหนดศูนย์กลางการ พัฒนาของภูมิภาคต่าง ๆ ขึ้น ทางภาคตะวันตกได้กำหนดให้ราชบุรีเป็นเมืองเอก โดยมีกาญจนบุรี และเพชรบุรี เป็นเมืองรอง จังหวัดเหล่านี้จึงได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากกว่าสุพรรณบุรี จาก ขีดจำกัดของทรัพยากรประกอบกับการขาดการสนับสนุน ทำให้ขีดความสามารถในการเพิ่มรายได้ ของสุพรรณบุรีต่ำกว่าด้วย ดังจะเห็นได้จากอัตราเพิ่มเฉลี่ยของรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของสุพรรณบุรี ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่าจังหวัดดังกล่าวที่ยกมา เปรียบเทียบ

6.1.2 การวิเคราะห์ฐานเศรษฐกิจของสุพรรณบุรี

จากแนวความคิดที่ว่า ความเจริญเติบโตของพื้นที่ขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้าออก ซึ่งอาจอยู่ในรูปสินค้าและบริการ หรือแม้แต่แรงงานซึ่งส่งออกไปนอกพื้นที่ สาขาการผลิตส่งออกที่ กล่าวนี้ถือว่าเป็น "ฐานเศรษฐกิจ" ของพื้นที่ ส่วนสาขาการผลิตอื่น ๆ ถือว่าเป็น "ภาคเศรษฐกิจ รอง" หรือเป็นการผลิตเพื่อบริโภคภายใน

การพิจารณาฐานะเศรษฐกิจหลัก จึง เป็นการศึกษาถึงความเชี่ยวชาญโดย เฉพาะ ของพื้นที่ (Spatial Specialization) โดยมุ่งที่จะพิจารณาว่าโครงสร้างของแต่ละ พื้นที่ในทาง เศรษฐกิจนั้นมีความแตกต่างกันอย่างไร หน้าที่สำคัญของกิจกรรมทาง เศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่นั้น เน้นหนักไปทางไหน โดยใช้เครื่องมือที่ใช้วัด Specialization เรียกว่า Location Quotients ซึ่งพัฒนาโดย Hillebrand และ Mace เพื่อ วิเคราะห์หาความชำนาญของพื้นที่ศึกษาได้ โดยทั่วไปหน่วยที่ใช้วัดโดยมากใช้ตัวเลขการจ้าง แรงงาน แต่อาจดัดแปลงใช้มูลค่าผลิตภัณฑ์แทนได้

การกำหนด Location Quotient ได้กำหนดให้ 3 ค่า คือมากกว่า

1 น้อยกว่า 1 และเท่ากับ 1 ถ้า LQ มีค่ามากกว่า 1 หมายความว่าพื้นที่ศึกษานั้นมีความเชี่ยวชาญในสาขาการผลิตนั้นมากพื้นฐานโดยเฉลี่ย (ถ้าพื้นที่ศึกษาเป็นระดับ เมือง พื้นฐานคือระดับภาค) และสาขาการผลิตนั้นน่าจะเป็นสาขาการผลิตส่งออกของพื้นที่ ถ้า LQ มีค่าน้อยกว่า 1 หมายความว่าพื้นที่นั้นมีความเชี่ยวชาญในการผลิตในสาขาการผลิตนั้นน้อยกว่าพื้นฐานโดยเฉลี่ย สาขาการผลิตนั้นควาเป็นสาขาที่นำสินค้าเข้าพื้นที่ ถ้า LQ มีค่าเท่ากับ 1 พื้นที่ศึกษาและพื้นฐานมีความเชี่ยวชาญในระดับที่เท่ากัน สาขาการผลิตนั้นควรจะเป็นประเภทที่ให้บริการภายในพื้นที่เท่านั้น

จากการวิเคราะห์ Location Quotient ของสุพรรณบุรีซึ่งปรากฏตามตารางที่ 6.2 เป็นการวิเคราะห์ตามมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดสุพรรณบุรี ปี 2528 (ตามราคาคงที่ปี 2515) โดยมีภาคตะวันตกเป็นพื้นฐานพบว่า

1. สาขาการผลิตที่มีค่า LQ มากกว่า 1 ได้แก่ กสิกรรม ปศุสัตว์ การคมนาคม และขนส่ง การค้าส่งและค้าปลีก ที่อยู่อาศัย

สาขาการผลิตเหล่านี้น่าจะเป็นสาขาการผลิตที่สุพรรณบุรีมีความเชี่ยวชาญมากกว่าภาคตะวันตกโดยเฉลี่ย และสาขาการผลิตเหล่านี้น่าจะเป็นสาขาการผลิตส่งออกของสุพรรณบุรี

2. สาขาการผลิตที่มีค่า LQ น้อยกว่า 1 ได้แก่ ประมง ป่าไม้ เหมืองแร่และย่อยหิน อุตสาหกรรม ก่อสร้าง ไฟฟ้าและประปา

การบริหารราชการและป้องกันประเทศ สาขาการผลิตเหล่านี้สุพรรณบุรีมีความเชี่ยวชาญในการผลิตไม่พอและน้อยกว่าภาคตะวันตกโดยเฉลี่ย และน่าจะเป็นสาขาการผลิตนำสินค้าเข้าของพื้นที่

3. สาขาการผลิตที่มีค่า LQ เท่ากับ 1 ได้แก่ การธนาคาร ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์ สาขาการบริการ สาขาการผลิต 2 สาขานี้ สุพรรณบุรีมีความเชี่ยวชาญในระดับเท่ากับภาคตะวันตกโดยเฉลี่ย ควรเป็นสาขาที่ให้บริการภายในพื้นที่สุพรรณบุรี

ตารางที่ 6.2 แสดง Location Quotient ของภาคตะวันตก และสุพรรณบุรี คำนวณตามมูลค่า
ผลิตภัณฑ์ภาคและผลิตภัณฑ์จังหวัด พ.ศ. 2528 (ตามราคาคงที่ปี 2515)

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	มูลค่าการผลิต (ล้านบาท)			ค่า Location Quotient	
	ประเทศ	ภาคตะวันตก	สุพรรณบุรี	ภาคตะวันตก	สุพรรณบุรี
1. เกษตรกรรม	87,895.7	9,573.2	2,062.4	1.7	1.17
- กสิกรรม	66,695.7	7,992.6	1,816.5	1.89	1.23
- ปศุสัตว์	11,087.9	809.3	205.0	1.16	1.36
- ประมง	7,289.5	587.3	37.6	1.29	0.35
- ป่าไม้	2,822.6	184.0	3.3	1.1	0.09
2. เหมืองแร่และย่อยหิน	6,012.0	1,018.3	38.9	2.65	0.209
3. อุตสาหกรรม	78,917.3	3,120.9	205.6	0.63	0.36
4. ก่อสร้าง	17,602.7	743.1	123.0	0.67	0.89
5. ไฟฟ้าและประปา	8,875.2	499.4	50.8	0.91	0.54
6. คมนาคมและขนส่ง	26,242.1	1,374.3	344.0	0.83	1.36
7. การค้าส่งและค้าปลีก	59,496.9	3,988.4	934.7	1.06	1.27
8. ธนาคารประกันภัย อสังหาริมทรัพย์	29,388.2	1,197.9	222.6	0.64	1.00
9. ที่อยู่อาศัย	5,594.0	333.6	83.4	0.93	1.7
10. การบริหารราชการ และป้องกันประเทศ	14,873.0	858.0	127.9	0.92	0.8
11. การบริการ	43,854.0	1,279.5	241.5	0.64	1.0
ยอดรวม	378,716.1	23,986.6	4,434.8		

$$\text{หมายเหตุ : } IQ = \frac{X_r}{R_{vr}} \div \frac{X_n}{R_{vn}}$$

X_r = สาขาการผลิตของภาค R_{vr} = ยอดรวมของผลิตภัณฑ์ภาค

X_n = สาขาการผลิตของประเทศ R_{vn} = ยอดรวมรายได้ประชาชาติ

6.1.3 การวิเคราะห์การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของสุพรรณบุรี

เนื่องจากแนวความคิดที่ว่า ไม่มีพื้นที่ใดมีลักษณะใดเด็ดอย่างแท้จริง แต่พื้นที่ต่างๆ ย่อมมีความสัมพันธ์กัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองต่อเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองต่อภูมิภาค และความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคต่อประเทศ เป็นต้น แนววิเคราะห์ที่ว่าด้วยความเติบโตทางเศรษฐกิจในที่นี้เป็นการมุ่งพิจารณาโครงสร้างการผลิตว่า ความเจริญเติบโตของสาขาการผลิตในพื้นที่นั้นมีความสัมพันธ์อย่างไรกับภูมิภาคในช่วงเวลาหนึ่ง วิธีการศึกษาคำเนินตามเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่เรียกว่า Shift-Share Analysis เป็นเครื่องมือที่จะอธิบายและวิเคราะห์การเติบโตของสุพรรณบุรี โดยกำหนดให้ภาคตะวันตกเป็นพื้นที่ฐาน (Base Area) เพราะการวิเคราะห์แบบนี้จะมองการเติบโตของพื้นที่ในเชิงความสัมพันธ์กับการเติบโตทั้งหมดของภูมิภาคหรือของประเทศประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งจะมองการเติบโตของพื้นที่ในเชิงความได้เปรียบพื้นที่อื่น

การวิเคราะห์โดยใช้ Shift-Share Analysis นี้ใช้ -
Shift-Share Model โดยปรากฏออกมาในรูปตารางรวม ดังตารางที่ 6.3

องค์ประกอบของ "Shift" และ "Share"

6.1.3.1 องค์ประกอบที่เรียกว่า "Share" ในที่นี้เป็นระดับ

"Regional Share" เป็นตัวแปรที่แสดงมูลค่าเพิ่มการผลิตของพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นไปตามอัตราการเพิ่มของการผลิตระดับภูมิภาค ตัวแปรดังกล่าวเป็นเครื่องมือวัดถึงแนวโน้มของพื้นที่ศึกษาที่แตกต่างจากระดับภาค

6.1.3.2 องค์ประกอบที่เรียกว่า "Shift" แสดงถึงความเจริญเติบโตของการผลิตที่เบี่ยงเบนจาก "Regional Share" โดยจะมีค่าเป็นบวกในพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ และมีค่าเป็นลบในพื้นที่ที่ด้อยความเจริญ ผลสุทธิที่เกิดจาก "Shift" นั้นสามารถแยกเป็นส่วนย่อยได้อีก 2 ส่วน คือ

ตารางที่ 6.3 Shift - Share Analysis ของสุพรรณบุรี วิเคราะห์ตามมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดและผลิตภัณฑ์ภาค ช่วงปี 2518-2528 (ตามราคาคงที่ปี 2515)

สาขาการผลิต	ผลิตภัณฑ์ภาค ด.ด.		$\frac{Si^*}{Si}$	ผลิตภัณฑ์จังหวัด		$\frac{Sij^*}{Sij}$	Share	P-Shift	D-Shift
	ปี 2518 (Si)	ปี 2528 (Si*)		ปี 2518 (Sij)	ปี 2528 (sij*)				
เกษตรกรรม	6,973.3	9,573.2	1.373	1,799.6	2,062.4	1.146	1,133.4	-462.5	-408.40
- กสิกรรม	5,249.7	7,992.6	1.522	1,522.3	1,816.5	1.193	959.05	-164.41	-500.40
- ปศุสัตว์	670.2	809.3	1.208	163.5	205.0	1.254	103.00	- 68.99	7.49
- ประมง	612.4	587.3	0.959	113.7	37.6	0.331	71.63	- 76.29	- 71.41
- ป่าไม้	441.0	184.0	0.417	0.1	3.3	33	0.06	- 0.12	3.26
เหมืองแร่และย่อยหิน	462.6	1,018.3	2.201	15.4	38.9	2.526	9.70	8.8	5.0
อุตสาหกรรม	1,419.2	3,120.9	2.199	136.1	205.6	1.511	85.74	77.44	- 73.6
ก่อสร้าง	415.3	743.1	1.789	85.8	123.0	1.43	54.05	13.64	- 30.5
ไฟฟ้าและประปา	173.0	499.4	2.887	9.6	50.8	5.292	6.05	12.07	23.09
คมนาคมและขนส่ง	972.2	1,374.3	1.413	209.9	344.0	1.639	132.23	- 45.55	47.44
ค้าส่งและค้าปลีก	2,526.3	3,988.4	1.579	579.7	934.7	1.612	465.21	- 29.56	19.13
ธนาคาร ประกันภัย									
อสังหาริมทรัพย์	312.2	1,197.9	3.837	51.8	222.6	4.297	32.63	114.32	23.88

ตารางที่ 6.3 (ต่อ) Shift - Share Analysis ของสุพรรณบุรี วิเคราะห์ตามมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดและผลิตภัณฑ์ภาค ช่วงปี 2518-2528 (ตามราคาคงที่ปี 2515)
(ตามราคาคงที่ ปี 2515)

สาขาการผลิต	ผลิตภัณฑ์ภาค ด.ด.		$\frac{Si^*}{Si}$	ผลิตภัณฑ์จังหวัด		$\frac{Sij^*}{Sij}$	Snare	P-Shift	D-Shift
	ปี 2518 (Si)	ปี 2528 (Si*)		ปี 2518 (Sij)	ปี 2528 (Sij*)				
ที่อยู่อาศัย	224.1	333.6	1.489	60.7	83.4	1.374	38.24	- 8.56	-6.95
บริหารราชการ บัองกันประเทศ	470.7	858.0	1.823	70.8	127.9	1.806	112.38	13.66	-1.2
การบริการ	768.0	1,279.5	1.666	148.9	241.5	1.622	93.80	9.36	-6.55
ยอดรวม	14,716.9	23,986.6	1.63	3,168.3	4,434.8	1.40	1,996.03	-300.88	-739.5

"Proportionality Shift Component" (P) บางทีเรียกว่า "Structural" หรือ "Industrial Mix Component" เป็นตัวแปรที่วัดถึงการเปลี่ยนแปลงการผลิตในพื้นที่อื่นเนื่องมาจากองค์ประกอบของการผลิตในพื้นที่ ค่าของ P จะมีค่าเป็นบวกเฉพาะพื้นที่มีความเชี่ยวชาญและ / หรือ มีอัตราของการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ค่าของ P จะมีค่าเป็นลบเฉพาะพื้นที่ที่ไม่มีความเชี่ยวชาญ และ/หรือมีอัตราความเจริญเติบโตอย่างเชื่องช้า หรือมีแนวโน้มของอัตราความเจริญเติบโตนั้นลดลง

Differential Shift Component (D) บางทีเรียกว่า "Locational" หรือ "Regional Component" เป็นมูลค่าที่เหลือจากการ Shift ของการผลิต เป็นตัววัดถึงปริมาณการผลิตสุทธิของพื้นที่อื่นเนื่องจากการผลิตสาขาหนึ่งของพื้นที่เจริญเติบโตเร็วกว่าหรือช้ากว่าระดับภาค โดยสืบเนื่องมาจากปัจจัยที่มีผลต่อแหล่งที่ตั้งภายในพื้นที่นั้นเป็นสาเหตุ เพราะฉะนั้นเราอาจสรุปค่าของตัว D จากปัจจัยที่มีผลต่อแหล่งที่ตั้งภายในพื้นที่หนึ่งได้ดังนี้ กล่าวคือ ถ้าปัจจัยที่มีผลต่อแหล่งที่ตั้งเอื้ออำนวย (ได้เปรียบ) ค่าของตัว D จะเป็นบวก ถ้าปัจจัยดังกล่าวไม่เอื้ออำนวย (เสียเปรียบ) ค่าของตัว D จะเป็นลบ

เมื่อพิจารณา Shift-Share Analysis ของสุพรรณบุรี (ตารางที่ 6.3) การเติบโตทางเศรษฐกิจของสุพรรณบุรี ซึ่งเนื่องมาจากการเติบโตของสาขาการผลิตถือว่าเป็นส่วนหนึ่งการเติบโตทั้งหมดของภาคตะวันตก จากข้อมูลผลิตภัณฑ์จังหวัดช่วงปี - 2518-2528 (ตามราคาคงที่ปี 2515) ปรากฏว่าในปี พ.ศ.2518 สุพรรณบุรีมีมูลค่าการผลิตรวม 3168.3 ล้านบาท และในปี พ.ศ.2528 มีมูลค่ารวมของผลิตภัณฑ์จังหวัด 4434.8 ล้านบาท มูลค่าเพิ่มเท่ากับ 1266.5 ล้านบาท โดยมีค่า Share เท่ากับ 1996.03 ล้านบาท ดังนั้นถ้ามูลค่าเพิ่มของสุพรรณบุรีเป็นไปตามอัตราเพิ่มการผลิตของภาคตะวันตก มูลค่าเพิ่มที่เพิ่มจากปี พ.ศ.2518 จะมีค่าเท่ากับ 1996.03 ล้านบาท

ดังนั้นค่า Share จึงเป็นตัวแปรที่แสดงมูลค่าเพิ่มของสาขาการผลิตของพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นไปตามอัตราการเพิ่มของสาขาการผลิตระดับภาค โดยที่เป็นเครื่องมือวัดถึงแนวโน้มของสุพรรณบุรีที่แตกต่างจากระดับภาคตะวันตก

ลักษณะความ เจริญเติบโตของการผลิตที่เบี่ยงเบนของสุพรรณบุรี
พิจารณาได้จากค่า Shift จะเห็นได้ว่า Shift รวมของสุพรรณบุรีมีค่าเท่ากับ -1030.38
ดังนั้นสุพรรณบุรีจัดได้ว่าเป็นพื้นที่ค้อยความเจริญทางเศรษฐกิจของภาคตะวันตก (ตารางที่ 6.4)

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเพื่อสืบสวนการเหลื่อมล้ำของตัวแปร
บางตัว ซึ่งทำให้จำนวนการผลิตในพื้นที่ศึกษาแตกต่างไปจากการเพิ่มของการผลิตในภาคตะวันตก
ซึ่งอาจจะ เป็นประเภทขยายตัวเร็วและช้าก็ได้ โดยพิจารณาจาก Proportionality Shift
จะเห็นได้ว่า P.S. ของผลิตภัณฑ์รวมของสุพรรณบุรีคือ -300.88 ซึ่งแสดงว่าภาพรวมของการ
เพิ่มขึ้นของการผลิต เป็นการขยายตัวช้า ในรายละเอียดพบว่าสาขาการเกษตรซึ่งเป็นสาขาการผลิต
หลักของจังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะของการขยายตัวช้า นอกจากนี้สาขาการผลิตอื่นที่ขยายตัวช้า
ได้แก่ การคมนาคมและขนส่ง คำส่งและคำปลีก ที่อยู่อาศัย ส่วนสาขาการผลิตที่มีการขยายตัวเร็ว
ได้แก่ เหมืองแร่ อุตสาหกรรม ก่อสร้าง ไฟฟ้า ธนาคารประกันภัย การบริหารราชการ การบริการ

คุณสมบัติของ P-Shift ได้แสดงถึงผลอันเนื่องมาจากปัจจัย
ที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของสุพรรณบุรี โดยที่เป็นอิทธิพลภายนอกพื้นที่⁽¹⁾

การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของพื้นที่ อาจเนื่องมาจากการมี
มีสาขาการผลิตที่โตเร็วกว่าในพื้นที่อื่น ทั้งนี้หมายความถึงการที่พื้นที่นั้นมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยในการ
ผลิตทำให้เกิดการได้เปรียบพื้นที่อื่น การพิจารณาได้ใช้ Differential Shift
เป็นตัววัดถึงปริมาณการผลิตสุทธิของพื้นที่ อันเนื่องมาจากการผลิตของพื้นที่เจริญเติบโตเร็วหรือช้า
กว่าระดับภาค โดยสืบเนื่องมาจากปัจจัยที่มีผลต่อแหล่งที่ตั้งภายในพื้นที่นั้น เป็นสาเหตุ

ค่า D-Shift ของผลิตภัณฑ์รวมของสุพรรณบุรีเท่ากับ
 -797.5 แสดงว่าการเติบโตของสุพรรณบุรีเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมนั้น เสียเปรียบพื้นที่อื่นใน
ภาคตะวันตกที่มีโครงสร้างการผลิตแบบเดียวกัน การพิจารณาสาขาการผลิตพบว่า สาขาเกษตรกรรม
อุตสาหกรรม การก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย และการบริการ ซึ่งนับได้ว่า เป็นสาขาการผลิตที่สำคัญ มี
D-Shift เป็นค่าลบ แสดงว่าปัจจัยที่มีผลต่อแหล่งที่ตั้งภายในสุพรรณบุรีไม่เอื้ออำนวยต่อ

¹ เอกจิต วงศ์ศุภชาติกุล เศรษฐศาสตร์ภูมิภาคเบื้องต้น กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์
พ.ศ. 2526 หน้า 190

ตารางที่ 6.4 แสดง Shift ของสุพรรณบุรี

Proportionality Shift		Differential Shift	
+ขยายตัวเร็ว	-ขยายตัวช้า	+ได้เปรียบ	-เสียเปรียบ
เหมืองแร่	เกษตรกรรม	ปศุสัตว์	เกษตรกรรม
อุตสาหกรรม	- กสิกรรม	ป่าไม้	- กสิกรรม
ก่อสร้าง	- ปศุสัตว์	เหมืองแร่	- ประมง
ไฟฟ้า	- ประมง	ไฟฟ้าและประปา	อุตสาหกรรม
ธนาคารประกันภัย	- ป่าไม้	คมนาคมและขนส่ง	ก่อสร้าง
บริหารราชการ	คมนาคมและขนส่ง	ค้าส่งและค้าปลีก	ที่อยู่อาศัย
การบริการ	ค้าส่งและค้าปลีก ที่อยู่อาศัย	ธนาคาร	บริหารราชการ
P.S. Total	-300.88	D.S. Total	-729.50
Net Shift = -1030.38			

P - S	
P ⁺ , D ⁻	P ⁺ , D ⁺
อุตสาหกรรม	เหมืองแร่
ก่อสร้าง	ไฟฟ้า
บริหารราชการ	ธนาคาร
การบริการ	
การเกษตรกรรม	ปศุสัตว์
- กสิกรรม	ป่าไม้
- ประมง	คมนาคมและขนส่ง
ที่อยู่อาศัย	ค้าส่งและค้าปลีก
P ⁻ , D ⁻	P ⁻ , D ⁺

แผนภูมิที่ 6.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง P-Shift และ D-Shift ของสุพรรณบุรี

สาขาการผลิตดังกล่าว สาขาการผลิตที่มีค่า D-Shift เป็นค่าบวก ได้แก่ เหมืองแร่

ไฟฟ้าและประปา คมนาคมและขนส่ง คำส่งคำปลีก ธนาคาร

ถ้าพิจารณา P-Shift และ D-Shift

พร้อมกันจะเห็นความสัมพันธ์ในเชิงสรุปถึงการเติบโตของสาขาการผลิตภายใต้ภาวะการแข่งขันระหว่างสาขาการผลิตภายในพื้นที่ โดยได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงสาขาการผลิตใดที่มีการขยายตัวเร็ว ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสาขาการผลิตที่เติบโตเร็วกว่าในพื้นที่อื่นๆ ร่วมภูมิภาคที่มีโครงสร้างแบบเดียวกัน หรือแสดงถึงสาขาการผลิตที่มีการขยายตัวช้าและมีการเติบโตช้ากว่าในพื้นที่อื่นๆ ด้วย บางสาขาอาจมีการเติบโตในลักษณะที่หักกันกันระหว่างการขยายตัวและการเอื้ออำนวยของแหล่งที่ตั้ง

จากแผนภูมิที่ 6.1 ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง P-Shift และ D-Shift ของสุพรรณบุรี ได้สรุปถึงลักษณะการเติบโตของสุพรรณบุรีโดยเปรียบเทียบในเชิง Shift เป็น 4 แบบ คือ

1. สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวเร็วและเติบโตเร็ว (ได้เปรียบ) กว่าในพื้นที่อื่น (P+, D+)
2. สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวช้าและเสียเปรียบพื้นที่อื่น (P-, D-)
3. สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวช้าแต่ได้เปรียบพื้นที่อื่น (P-, D+)
4. สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวเร็วแต่เสียเปรียบพื้นที่อื่น (P+, D-)

ความสัมพันธ์ระหว่าง P-Shift และ D-Shift

ของสุพรรณบุรีได้ชี้ถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าพื้นที่อื่นในภาคตะวันตก โดยที่สาขาการผลิตเกษตรกรรม ซึ่งในการผลิตหลักนั้นมีลักษณะการเติบโตที่มีการขยายตัวช้าและเสียเปรียบพื้นที่อื่นใน

ภาคตะวันตกที่มีโครงสร้างการผลิต เป็นแบบเดียวกัน ดังนั้นแม้ว่าสาขาเหมืองแร่ ไฟฟ้าและประปา การธนาคาร จะเป็นสาขาที่ขยายตัวเร็วและได้เปรียบกว่าพื้นที่อื่น แต่สาขาการผลิตดังกล่าวไม่ใช่ สาขาการผลิตหลักของพื้นที่ อีกทั้ง เป็นสาขาการผลิตที่มีข้อจำกัดในตัวเองมาก ส่วนสาขาอุตสาหกรรม ก่อสร้าง บริหารราชการ การบริการ เป็นสาขาที่มีการขยายตัวเร็วแต่เสียเปรียบพื้นที่อื่น สาขา การผลิตปศุสัตว์ ป่าไม้ คมนาคมและขนส่ง การค้าส่งและค้าปลีก เป็นสาขาที่ขยายตัวช้าแต่ได้ เปรียบพื้นที่อื่น

กล่าวโดยสรุป การเติบโตทางเศรษฐกิจของสุพรรณบุรี มีลักษณะ การเติบโตทางเศรษฐกิจของสุพรรณบุรี มีลักษณะการเติบโตที่ค่อนกว่าพื้นที่อื่นในภูมิภาคนั้น ๆ นอกจากได้รับอิทธิพลจากภายนอกพื้นที่ ทำให้ขยายตัวช้าแล้วปัจจัยที่มีผลต่ออิทธิพลนอกพื้นที่ยังไม่ อำนวยอีกด้วย ทำให้สาขาการผลิตหลักของสุพรรณบุรีมีลักษณะการเติบโตที่ขยายตัวช้า และ เสียเปรียบพื้นที่อื่น

6.2 การวิเคราะห์ร่วมสุพรรณบุรีกับพื้นที่อื่นต่างภูมิภาค

ในฐานะจังหวัดหนึ่งของภาคตะวันตก สถานภาพการพัฒนาของสุพรรณบุรีอยู่ในระดับ ต่ำกว่าพื้นที่อื่นร่วมภูมิภาค ซึ่งแสดงถึงความเหลื่อมล้ำของการพัฒนา นอกจากนี้คาดว่ายังมีพื้นที่อื่น ที่ได้รับผลของความไม่เสมอภาคในการพัฒนา เช่นเดียว สุพรรณบุรี ดังนั้นเพื่อตรวจสอบสภาพการ พัฒนาของสุพรรณบุรีให้ชัด เจนขึ้นจึงจะทำการศึกษสถานภาพการพัฒนาของสุพรรณบุรีร่วมกับพื้นที่อื่น ต่างภูมิภาค การศึกษาในระดับนี้จึงเป็นการศึกษาที่ก้าวออกจากขอบ เขตภูมิภาค เฉพาะภาคตะวันตก ไปสู่การพัฒนาถึงท่าเลสัมพันธ์ (Locational Relationship) ร่วมกับเครื่องมือทาง เศรษฐศาสตร์

การกำหนดพื้นที่อื่นต่างภูมิภาคเพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับสุพรรณบุรีนั้นควร เลือกพื้นที่ที่มี ลักษณะโครงสร้างของพื้นที่คล้ายคลึงกับสุพรรณบุรี เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ประยุกต์หลัก วิเคราะห์พื้นที่ (Spatial Analysis) ของริชาร์ด มอริลล์ (Richard Mowill) มาสร้างเกณฑ์ (Criteria) ที่สามารถคัดเลือกพื้นที่เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนา ของสุพรรณบุรีร่วมกับพื้นที่อื่นต่างภูมิภาค

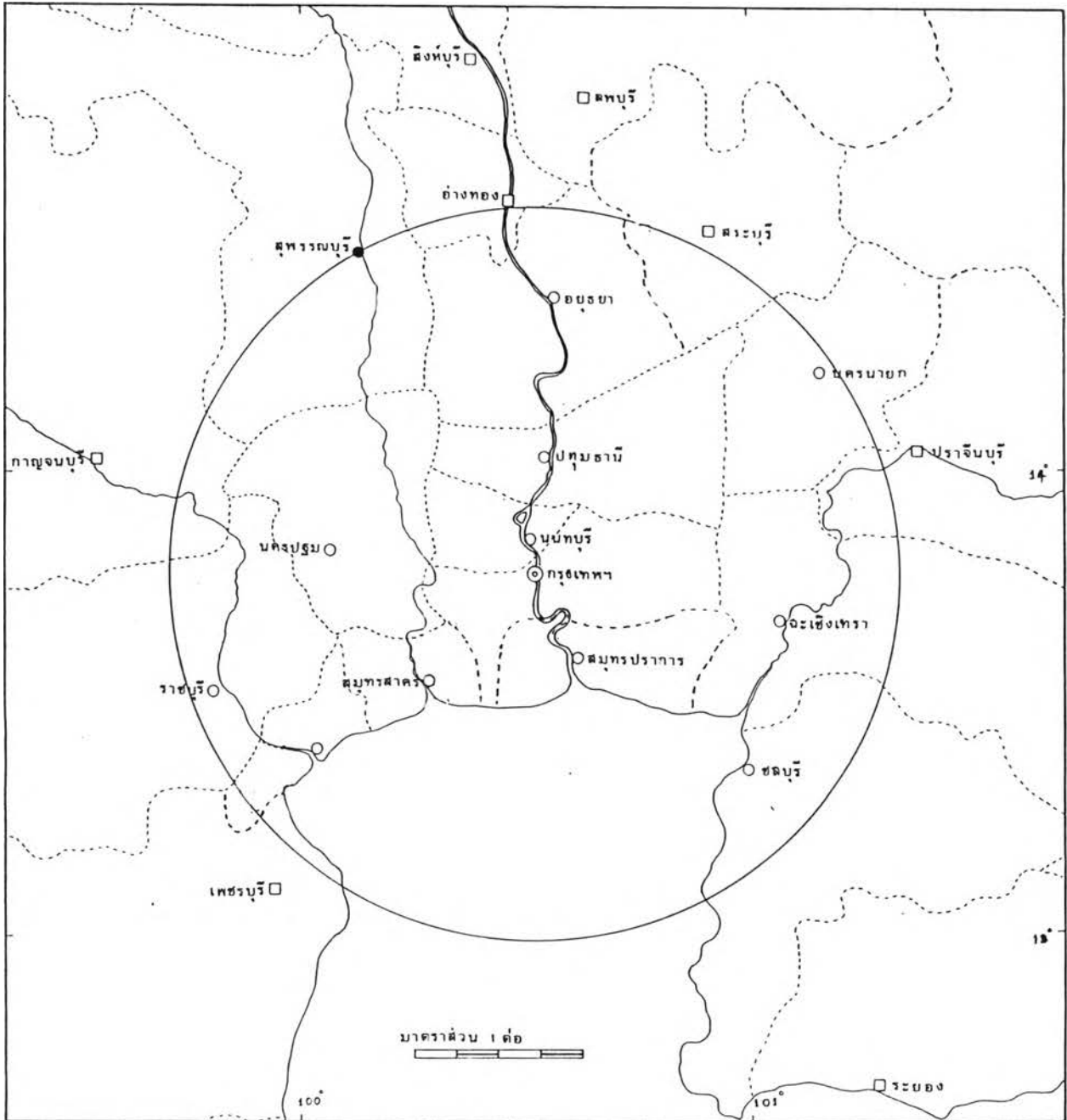
6.2.1 เกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่

1. ระยะทาง (Distance) โดยใช้รัศมีระยะทางกรุงเทพฯ กับสุพรรณบุรี เป็นเครื่องวัด การที่กำหนดให้ระยะทาง เป็นเกณฑ์อันดับหนึ่ง เพื่อเป็นการเริ่มต้นกำหนดพื้นที่ โดยได้จำกัดพื้นที่ให้แคบลง กรุงเทพฯ เป็นจุดศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญที่สุดของประเทศ นับว่าเป็นจุดเริ่มต้น (Original Point) ของการแพร่กระจายความเจริญที่สำคัญที่สุด ในระบบการปกครอง การบริหารที่รวมอำนาจ เข้าสู่ศูนย์กลางอย่างสูง (High Centralization) ในเชิงความคิด นั้นความ เจริญน่าจะกระจายออกทุกทิศทุกทางภายใต้ โนภาพแห่งระยะทาง คือ ระยะทางมีหน้าที่ ป็นทอนความสำคัญหรือความ เข้มของ ความ เจริญ เมื่ออยู่ห่างไปจากจุดศูนย์กลางความ เจริญของ ประเทศ ดังนั้นพื้นที่ที่อยู่ในระยะทางจากจุดศูนย์กลางความ เจริญ เท่ากันน่าจะมีสถานภาพการอัดหนา ใกล้เคียงกันหรือเท่าเทียมกัน แต่ในสภาพจริงนั้น ความ เจริญมิได้กระจายออกทุกทิศทุกทาง เช่น คลื่นที่กระจายออกไปจากจุดแรกเริ่มในพื้นที่ที่รายเรียบ อุปสรรคต่างๆ อาจทำให้เกิดการเปลี่ยน ทิศทาง ในขณะที่เดียวกับคุณสมบัติของพื้นที่ที่แตกต่างกันทำให้พื้นที่ที่อยู่ในระยะห่าง เท่ากันมีความได้ เปรียบและเสีย เปรียบในการรับความ เจริญแตกต่างกัน ความไม่เสมอภาคในการพัฒนาจึง เกิดขึ้น ดังนั้นระยะทางโดยใช้รัศมี กรุงเทพฯ-สุพรรณบุรี จึงนำมาใช้ในการกำหนดพื้นที่เบื้องต้น เพื่อให้ได้ พื้นที่ตาม เป้าหมายการวิ เเคราะห์ พื้นที่ที่มีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ เท่ากับสุพรรณบุรีควรมี สถานภาพการพัฒนา เท่ากับสุพรรณบุรีต่อ เมื่อวิ เเคราะห์โดยใช้ เครื่องมือต่างๆ จึง เห็นความแตกต่าง ในการพัฒนาของพื้นที่ให้ปรากฏภายหลัง

ภายใต้เกณฑ์ระยะทาง (Distance) ดังกล่าวมาข้างต้น จะได้พื้นที่ดัง ต่อไปนี้ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี นครนายก สระบุรี อัญญา อ่างทอง สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี (แผนที่ประกอบที่ 6.1)

2. ลักษณะบางประการด้านการตั้งถิ่นฐาน

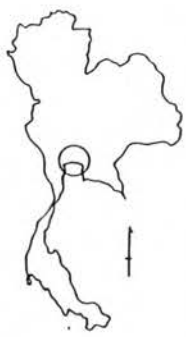
พื้นที่ต่างๆ ที่ได้จากเกณฑ์ด้านระยะทางนั้นจะมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่ แตกต่างกันอย่าง บ้าง โดยเริ่มต้นจากขนาดของระยะห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางหลวงถึงพื้นที่ดังกล่าว นั้นจะอยู่ระหว่าง 80-140 กิโลเมตร ส่วนสุพรรณบุรีมีระยะห่างประมาณ 100 กิโลเมตร และ พื้นที่ที่มีระยะห่างจากกรุงเทพฯ ใกล้เคียงกัน ได้แก่ ราชบุรี อ่างทอง สระบุรี นครนายก (ตารางที่ 6.5)



การศึกษามูลเหตุแห่งความเสียหายเปรียบเชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรี

แผนที่ 6.1

แสดงพื้นที่ในระยะห่างกรุงเทพฯ - สุพรรณบุรี



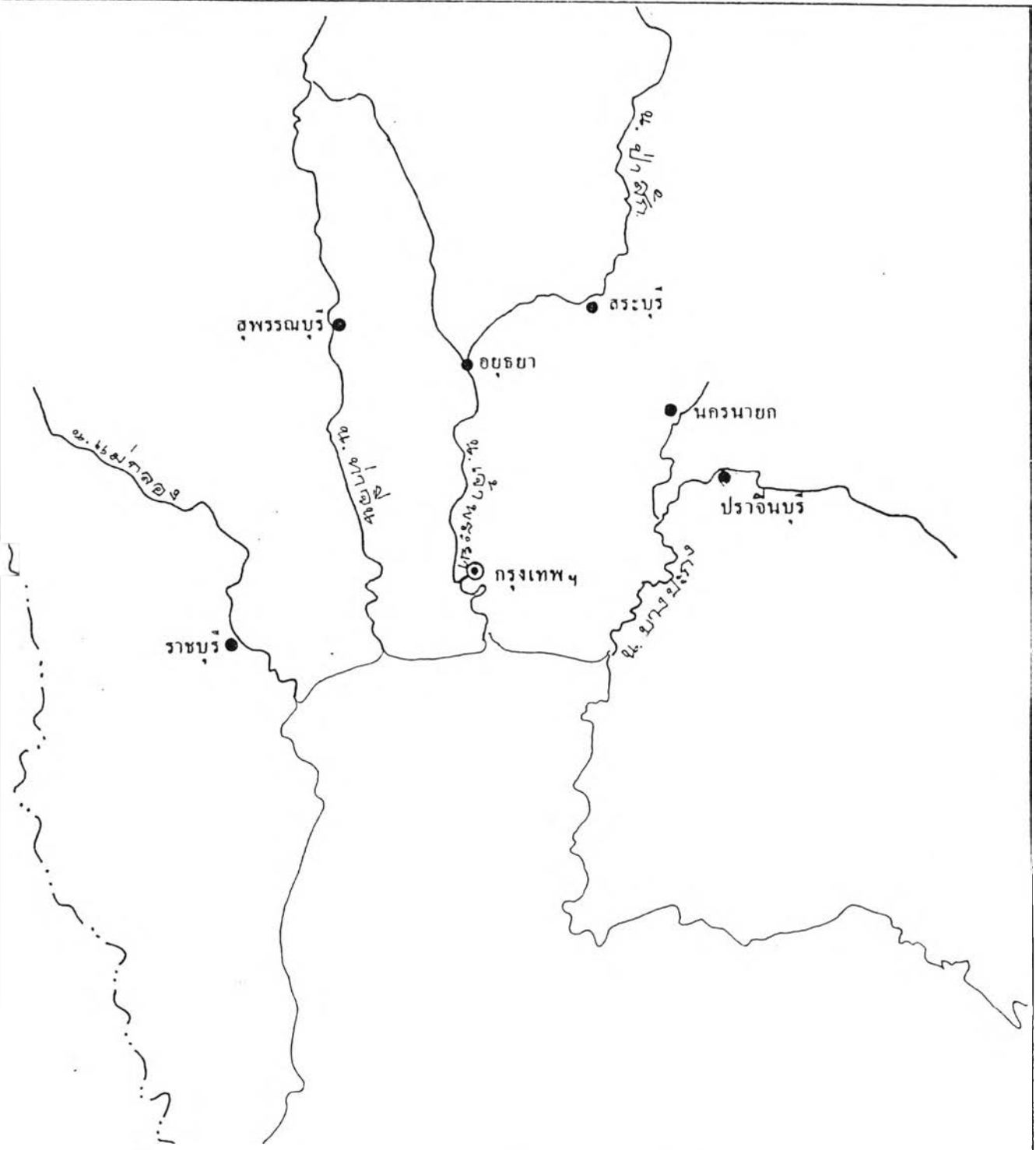
ตารางที่ 6.5 ลักษณะบางประการด้านการตั้งถิ่นฐาน

พื้นที่ (จังหวัด)	ระบบชุมชน (2526)						ขนาด เนื้อที่			สัดส่วน จำนวนประชากร (2526)					ระยะ จาก กรุงเทพ โดย ทางหลวง
	ส่วนภูมิภาค		ส่วนท้องถิ่น				เขตปกครอง (ตรกม)	ปกครอง การใช้ ที่ก เนื้อที่ ประโยชน์ ป่า(2525)ที่ดิน (ตรกม)	การใช ที่ก เนื้อที่ ประโยชน์ ป่า(2525)ที่ดิน (ตรกม)	สัดส่วน เนื้อที่ ถือครอง ต่อ ปกครอง	ทั้งหมด จังหวัด (คน)	เฉพาะ เขตชนบทปกครอง (คน)	สัดส่วน ถือครอง ใช้ ประโยชน์ ที่ดิน		
อำเภอ	กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล										
1. สุพรรณบุรี	9	1	101	742	2	18	5,358	4,683	3,072	52	742,847	595,808	139	241	10
2. กาญจนบุรี	10	-	82	616	1	20	19,483	7,066	2,351	12	593,829	461,077	31	253	12
3. ราชบุรี	10	-	101	846	3	16	5,197	4,140	1,806	35	663,889	422,438	128	368	100
4. เพชรบุรี	6	1	83	582	2	9	6,225	3,728	938	15	392,971	237,373	63	419	12
5. อุทัย	16	-	208	1456	3	19	2,557	1,707	1,707	67	630,799	414,938	247	370	76
6. อ่างทอง	7	-	72	496	2	7	986	986	669	69	246,216	784,013	273	368	105
7. สระบุรี	10	1	107	931	3	17	3,577	3,479	1,560	44	483,315	299,218	135	310	103
8. ชลบุรี	8	2	89	644	4	16	4,363	4,104	1,957	45	769,581	382,464	176	393	81
9. ฉะเชิงเทรา	7	2	89	778	2	15	5,351	3,997	1,895	35	503,184	386,320	94	266	81
10. นครนายก	4	-	38	392	1	4	2,122	1,620	1,091	51	205,838	180,737	97	186	10
11. ปราจีนบุรี	12	-	101	1035	3	12	11,958	9,044	3,369	28	729,029	608,563	61	216	13

ในด้านขนาดพื้นที่ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของพื้นที่นั้น ขนาดเนื้อที่คิดตามเขตปกครองของ 11 พื้นที่อยู่ระหว่าง 986-19,483 ตารางกิโลเมตร ซึ่งนับได้ว่ามีความแตกต่างกันมากแต่เมื่อนำความเหมาะสมในด้านการตั้งถิ่นฐานมาพิจารณาร่วมกัน พื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ อาจจะมีอุปสรรคทางภูมิประเทศมาก ทำให้ความเหมาะสมในด้านการตั้งถิ่นฐานลดน้อยลง ดังนั้นเนื้อที่เขตปกครอง เมื่อหักเนื้อที่ป่าออกไปแล้ว จึงเป็นขนาดเนื้อที่ที่ถือว่าเอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐาน ขนาดเนื้อที่การใช้ประโยชน์ที่ดินก็เป็นเกณฑ์อีกอันหนึ่งที่น่ามา เพื่อให้การพิจารณาในเรื่องขนาดเนื้อที่ชัดเจนขึ้น สุพรรณบุรีมีขนาดเขตการปกครอง 5358 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ที่มีขนาดใกล้เคียงกัน ได้แก่ ราชบุรี ฉะเชิงเทรา เมื่อพิจารณาขนาดเนื้อที่เขตปกครองหักเนื้อที่ป่า เนื้อที่ของสุพรรณบุรีเป็นกรณีนี้จะเท่ากับ 4683 ตารางกิโลเมตร ซึ่งใกล้เคียงกับ ราชบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ส่วนพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินของสุพรรณบุรีเท่ากับ 3072 ตารางกิโลเมตร ซึ่งใกล้เคียงกับ ปราณบุรี นอกจากนี้สัดส่วนที่เป็นที่ถือครองต่อเนื้อที่เขตปกครองของสุพรรณบุรีเท่ากับ 52 พื้นที่ที่มีสัดส่วนใกล้เคียงกันกับอยุธยา อ่างทอง สระบุรี ชลบุรี และนครนายก

จำนวนประชากรซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อพื้นที่นั้น ในที่นี้ได้พิจารณาขนาดประชากรทั้งจังหวัดและขนาดประชากรเฉพาะ เขตชนบท ขนาดประชากรทั้งจังหวัดสุพรรณบุรีคือ 742,847 คน พื้นที่ที่มีขนาดประชากรใกล้เคียงกัน ได้แก่ ราชบุรี อยุธยา ชลบุรี และปราจีนบุรี ขนาดประชากรเฉพาะ เขตชนบทซึ่ง เป็นกำลังในการผลิตเพื่อหล่อเลี้ยงชุมชน เมืองนั้นมีขนาดไม่แตกต่างกันกับประชากรทั้งจังหวัด โดยสุพรรณบุรีมีประชากรในเขตชนบท 595,808 คน พื้นที่ที่มีประชากรในเขตชนบทใกล้เคียงกับสุพรรณบุรี คือ ปราจีนบุรี ถ้าพิจารณาในด้านความหนาแน่นประชากรต่อเขตปกครอง สุพรรณบุรีมีความหนาแน่น 139 คนต่อตารางกิโลเมตร นับได้ว่าใกล้เคียงกับราชบุรี สระบุรี ชลบุรี แต่ถ้าพิจารณาความหนาแน่นประชากรต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน สุพรรณบุรีมีความหนาแน่น 241 คนต่อตารางกิโลเมตร พื้นที่ที่มีความหนาแน่นใกล้เคียงกัน ได้แก่ กาญจนบุรี สระบุรี ฉะเชิงเทรา นครนายก และปราจีนบุรี

จากเกณฑ์ลักษณะทางด้านการตั้งถิ่นฐานจะได้พื้นที่ดังต่อไปนี้ ราชบุรี สระบุรี นครนายก และปราจีน แต่โดยเหตุที่จากการวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ดังกล่าวมาแล้ว อยุธยานับได้ว่า เป็นเมืองร่วมสมัยกับสุพรรณบุรีมา เป็น เวลานาน ในปัจจุบันก็เป็นพื้นที่ที่มีภาพพจน์คล้ายคลึงกับสุพรรณบุรีและพื้นที่อื่นด้วย ดังนั้นพื้นที่ซึ่งจะใช้วิเคราะห์ในระดับต่อไป ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบสุพรรณบุรีกับพื้นที่อื่นต่างภูมิภาค จึงประกอบด้วยพื้นที่ 6 พื้นที่คือ สุพรรณบุรี ราชบุรี อยุธยา สระบุรี นครนายก และปราจีนบุรี



การศึกษามูลเหตุแห่งความเสียเปรียบเชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรี

แผนที่ 6.2 แสดงพื้นที่ศึกษา

นอกจากระยะห่างจากกรุงเทพฯถึงพื้นที่ดังกล่าวจะมีระยะทางใกล้เคียงกันและลักษณะทางการตั้งถิ่นฐานที่คล้ายคลึงกันแล้ว พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ที่ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำทั้งสี่ (ดูแผนที่ 6.2 ประกอบ) สุพรรณบุรี และราชบุรี เป็นจังหวัดร่วมภูมิภาคตะวันตก สุพรรณบุรี ตั้งอยู่บนแม่น้ำท่าจีน ราชบุรีตั้งอยู่บนแม่น้ำแม่กลอง อยุธยาตั้งอยู่บนแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นจังหวัดร่วมภูมิภาคกลางกับสระบุรีซึ่งตั้งอยู่บนแม่น้ำป่าสัก นครนายก ตั้งอยู่บนแม่น้ำนครนายก ปราจีนบุรีตั้งอยู่บนแม่น้ำปราจีนบุรี ซึ่งทั้งสองแม่น้ำเป็นแควของแม่น้ำบางปะกง ทั้งสองพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคตะวันออก

6.2.2 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

พื้นที่ศึกษา 6 จังหวัดที่มีประวัติศาสตร์เป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานที่ค้างช่วงเวลายาวนาน (ตารางที่ 6.6) เมื่อพิจารณาประกอบกับการศึกษาสุพรรณบุรีในเชิงประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าเมืองร่วมสมัยทวารวดีที่เกี่ยวข้องได้แก่ เมืองอู่ทอง ของสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญและเป็นเมืองท่าที่สำคัญของทวารวดีก่อน การเกิดศูนย์กลางใหม่ที่นครปฐม เมืองคูบัว ที่ราชบุรี ก็เป็นเมืองท่าติดต่อกับชายฝั่งต่างประเทศที่สำคัญของสมัยทวารวดี ในเวลาเดียวกันที่เมืองเหล่านี้เจริญอยู่ทางฝั่งตะวันตกของดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา ทางด้านตะวันตกของลุ่มน้ำเจ้าพระยา เมืองศรีมโหสถที่ปราจีนบุรี ก็เป็นศูนย์กลางสำคัญ ซึ่งตั้งอยู่บนลุ่มน้ำบางปะกงทางด้านตะวันออกของดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา ความสำคัญของเมืองศรีมโหสถอยู่ในระดับเดียวกันกับเมืองอู่ทอง คือเป็นเมืองศูนย์กลางการคมนาคมและเศรษฐกิจร่วมสมัยเดียวกัน โดยมีเมืองดงละคร ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครนายกเป็นเมืองรายรอบ บริเวณเมืองนครนายกนี้กล่าวได้ว่าเป็นคอนเทินของอ่าวบางปะกงโบราณ เมืองดงละครตั้งอยู่บนที่ดินสูง ลักษณะคล้ายเกาะศิลาและอยู่กลางทุ่ง จากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่พบในเมืองนี้พอจะกำหนดได้ว่าเป็นเมืองสมัยทวารวดีและดำเนินสืบมาจนถึงสมัยอยุธยา

คอนปลายสมัยทวารวดีเมืองที่เคยรุ่งเรืองได้เสื่อมลงเมื่อเกิดศูนย์กลางใหม่ขึ้น เมืองอู่ทองได้ลดบทบาทลง เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิประเทศและเกิดศูนย์กลางใหม่ที่นครปฐม ในขณะที่เมืองคูบัว ที่ราชบุรี ยังคงมีบทบาทด้านเมืองท่าติดต่อกับอินเดียของศูนย์กลางใหม่ (นครปฐม)

เมื่อถึงสมัยขอมเรื่องอำนาจเรียกว่าสมัยละโว้ปุระ (ลพบุรีและอาณาจักรกำพูชา) ได้ปรากฏโบราณสถานและโบราณวัตถุศิลปะขอมกระจายอยู่ทั่วบริเวณภาคกลางของประเทศไทย ทำ

ให้เกิดแนวความคิดว่าการขยายอำนาจของขอม เข้ามาทำให้อาณาจักรทวารวดีล่มสลาย แต่ได้มีข้อโต้แย้งว่าขอมไม่ได้ขยายอำนาจเข้ามา การรับศิลปะขอม เป็นไปตามความนิยมในสมัยนั้น แต่อย่างไรก็ตาม โบราณสถานและโบราณวัตถุศิลปะขอมสามารถนำมาอธิบายได้ในแง่ที่ว่า บริเวณที่พบศิลปะขอมนั้นแสดงว่าในช่วง เวลาดังกล่าวพื้นที่นั้นๆ เป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนร่วมสมัยนั้น การพบเมืองโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุขนาดใหญ่และสวยงามในเขตคงศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี แสดงให้เห็นถึงระดับความเจริญ นอกจากนี้ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของ เมืองยังแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสำคัญในด้านศูนย์กลางทาง เศรษฐกิจและการคมนาคมค้าขาย เมืองที่เป็นศูนย์กลางความ เจริญนั้นอยู่ที่เมืองศรีวิชัยปุระ ในเขตหมู่บ้านโคกวัด และบ้านสระมะเขือ ตำบลโคกปี่น อำเภอสรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี พบสถาปัตยกรรมของขอมปรากฏอยู่ทั่วไป ที่สำคัญคือ ปราสาทสระรอกก๊อก ซึ่งอยู่ที่รัฐประ เทศ เป็นประสาทรูปสร้างด้วยศิลาแลงขนาดใหญ่วางซ้อนกันอยู่ 3 ชั้น และมีศิลาจารึกตัวอักษรขอมอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังมีปราสาทเขาโล้น ปราสาทเขาน้อย ปราสาททับเสียบ หลักฐานทางโบราณคดีที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือช่องรอบ เส้นทาง "ถนนขอม" จากเมืองศรีพระโรชาลัยฝั่งทะเลจากชลบุรีไปยัง เมืองศรีมหาโพธิ์หรือ เมืองพระรถ (ศรีวิชัยปุระ)

ในปราจีนบุรี เมืองดงละคอนที่นครนายกซึ่งเป็น เมืองรายรอบของ เมืองศรีวิชัยปุระก็ยังคง เป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานอยู่ โดยปรากฏ เทวสถานฝีมือขอมปรากฏอยู่ในบริเวณนี้ด้วย ทางด้านตะวันตกของดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานสมัยทวารวดีนั้น ได้เกิดการร้างของเมืองต่างๆ ที่เคยเป็นเมืองสมัยทวารวดี แต่ปรากฏศิลปะขอมในพื้นที่บางแห่ง ที่จังหวัดราชบุรี หลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏคือพระปรางค์วัดพระธาตุ ซึ่งมีฝีมือรุ่นเดียวกับพระปรางค์วัดกำแพงแลง จังหวัด เพชรบุรี ส่วนเมืองอู่ทองได้กลายเป็น เมืองร้างไป

บรรดา เมืองโบราณร่วมสมัยดังกล่าว เมืองนครนายกและราชบุรี เป็น เมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานต่อเนื่องกันมาตลอด ในขณะที่เมืองอู่ทองของสุพรรณบุรีร้างไปและต้องใช้เวลาอีกชั่วระยะหนึ่ง จึงจะสร้างถิ่นฐานขึ้นใหม่ได้ในดินแดนที่เป็นแคว้นสุพรรณภูมิ ส่วนปราจีนบุรีก็ได้ลบลบพาทลง ต่อมาเมื่อมีการสถาปนาอาณาจักรอยุธยา สุพรรณบุรี และนครนายก เป็นเมืองหน้าด่านของอยุธยา ส่วนเมืองราชบุรีและปราจีนบุรีเป็นเพียงในราชอาณาจักรเขต พ.ศ. 2091 ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้ยกเลิกเมืองหน้าด่านทั้งสี่ทิศ พ.ศ. 2092 ได้จัดตั้งเมืองสระบุรี ขึ้นตลอดเวลานานของประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา สุพรรณบุรีได้ลบลบพาทลงมาจนเป็นเมืองร้าง เมื่อสิ้นอยุธยาแต่ราชบุรีซึ่งมีความ เป็นเมืองต่อเนื่องในฐานะเมืองหน้าด่าน แต่ก็ไม่ได้เป็นเมืองร้างในสงครามเสียกรุงครั้งที่สอง เมืองนครนายกซึ่งถูกยกเลิกการ เป็นเมืองหน้าด่านทางทิศตะวันออกแล้วถูกกำ

หนักให้ เป็นเมืองชั้นตรีขึ้นอยู่กับสมุหนายก มีการย้ายตัวเมืองมาตั้งที่ฝั่งแม่น้ำนครนายก อันเป็นที่ตั้งศาลากลางจนทุกวันนี้ นับได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานต่อเนื่องกันมาตลอด ส่วนปราจีนบุรีนั้น เป็นเมืองทางผ่านของทัพเขมรหลังจากเสียกรุงอยุธยาครั้งที่ 2 กรมหมื่นเทพพิพิธได้ข้อมุขกำลัง ณ เมืองปราจีนบุรี

เมื่อถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ศูนย์กลางอำนาจใหม่ที่กรุงเทพฯ เกิดขึ้นในขณะที่ สุพรรณบุรียังเป็นเมืองร้าง ส่วนราชบุรีเริ่มปรากฏความสำคัญขึ้น ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดให้ย้ายตัวเมืองเดิมซึ่งตั้งอยู่ทางขวาของแม่น้ำแม่กลอง (ปัจจุบันคือตำบลค่ายหลุมดิน อำเภอมือง มาตั้งทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำ ต่อมาในสมัยรัชกาลสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ย้ายเมืองกลไปตั้งอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองโดยตั้งต่อเนื่องลงไปทางใต้ ซึ่งคือที่ตั้งของเมืองราชบุรีในปัจจุบัน การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมทั่วประเทศได้กำหนดให้เป็นศูนย์กลางคมนาคมที่สำคัญ ปัจจุบันราชบุรีมีสถานภาพเป็นเมืองหลักของภาคตะวันตก มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาของภูมิภาคนี้ในขณะที่สุพรรณบุรีมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันตก

ส่วนอยุธยา นั้นได้เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด และตกต่ำถึงที่สุดในสงครามเสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ.2310 กลายเป็นเมืองร้างไปชั่วขณะหนึ่ง จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 4 จึงได้รับการบูรณะฟื้นฟูขึ้นสมัยการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมได้มีการสร้างทางรถไฟ กรุงเทพฯ-นครราชสีมา โดยผ่านอยุธยา ปัจจุบันอยุธยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแหล่งหนึ่ง

ในบรรดาพื้นที่ 6 จังหวัด สระบุรี นั้นนับได้ว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากเมืองใหม่ในสมัยอยุธยาตอนต้นกลายเป็นชุมทางคมนาคมสำคัญ บทบาทของสระบุรีเริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2440 เมื่อกรมรถไฟได้ขยายการเดินรถถึงแก่งคอย (ก่อนการเดินรถสาย กรุงเทพฯ-นครราชสีมา พ.ศ.2443) ตัวเมืองเดิมอยู่ห่างเส้นทางรถไฟ จึงย้ายเมืองมาตั้งอยู่ที่ตำบลปากเพรียว ปัจจุบันสระบุรีเป็นเมืองหลักของภาคกลางและเป็นชุมทางคมนาคมของประเทศ นครนายกและปราจีนบุรีนับได้ว่าเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานต่อเนื่องกันมาหลายยุคสมัย ในปัจจุบัน เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของภาคตะวันออก

ตารางที่ 6.6 แสดงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ (จังหวัด)	ยุคประวัติศาสตร์ตอนต้น					ประวัติศาสตร์ชาติไทย										
	สมัย	ยุค					อโยธยา	อาณาจักรไทย			อยุธยา		ธนบุรี	รัตนโกสินทร์		สมัยปัจจุบัน
		ทราวดี	ศรีวิชัย	ศรีจนาทนะ	โยนก	ละโว้ปุระ		ล้านนาไทย	สุโขทัย	อยุธยา		รัตนโกสินทร์		รัตนโกสินทร์		
										ต้น	ปลาย				รัตนโกสินทร์	
เวลา	พ 11-16	12-18	11-18	12-18	16-18	17-19	17-21	19-20	1893-2112	2112-2310	2310-2325	2325-2411	2411-2481			
สุพรรณบุรี	x	○				x				x		○	○	x		
ราชบุรี	x				x								x		x	
อยุธยา						x				x	x	○	x			
สระบุรี										x				x	x	
นครนายก	x				x					x						
ปราจีนบุรี	x				x					x						

หมายเหตุ

พ. - พุทธศตวรรษ

x - รุ่งเรือง

- เจริญ

- มีหลักฐาน

- ได้รับการสนใจ

— คงอยู่ ต่อเนื่อง

○ ว่าง

6.2.3 ทำเลที่ตั้งเชิงกายภาพ

สุพรรณบุรีมีแม่น้ำท่าจีน หรือแม่น้ำสุพรรณบุรีไหลผ่านกลางตามแนวยาวของจังหวัด เป็นแหล่งน้ำที่ก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ลักษณะธรณีสัณฐานวิทยาของแม่น้ำท่าจีน เป็นเส้นทางน้ำที่มีอายุมากโดยเมื่อพิจารณาจากภาพถ่ายทางอากาศจะพบร่องน้ำเก่า เป็นหลายชั้น ซึ่งสันนิษฐานว่าเดิมเป็นแม่น้ำใหญ่แต่ภายหลังเกิดแม่น้ำเจ้าพระยาและถูกคังน้ำไป ลักษณะที่เหลืออยู่จึงเป็นเพียงลำน้ำที่ไม่ไหลเชื่อมรากจนเกิดน้ำท่วมเสียหายแก่ไร่นาของราษฎร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำคลอง และหนองบึงโดยทั่วไป ที่ราบลุ่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของที่ราบดินคอนสามเหลี่ยมของแม่น้ำเจ้าพระยา⁽¹⁾ พื้นที่ทางภาคตะวันตก ด้านตะวันตกเฉียงเหนือ และบางส่วนของด้านเหนือ ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นป่าไม้และภูเขา เนื้อที่ป่าในปี 2519 ประมาณ 736 ตารางกิโลเมตร ต่อมามีการบุกเบิกถางป่าเพื่อตัดถนน เนื้อที่ป่าได้ลดลงเหลือเพียง 618 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ.2528 สภาพดินโดยทั่วไปเป็นดินตะกอนธารน้ำ (ALLUVIAL SOILS) ที่มีอายุน้อย ลักษณะเป็นดินเหนียวเหมาะสำหรับการทำนาข้าวเป็นอย่างดี เพราะข้าวเป็นพืชที่ต้องการน้ำมากในระยะ เวลาเจริญเติบโต และขึ้นได้ในที่ลุ่มสามารถทนน้ำแช่ขังได้ ประกอบกับมีโครงการชลประทานหลายแห่งช่วยเก็บกักและปล่อยน้ำเพื่อประโยชน์ในด้านเกษตรกรรม สุพรรณบุรีจึงจัดเป็นเมืองอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศแห่งหนึ่ง

ราชบุรีตั้งอยู่บนที่ราบริมแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเป็นแม่น้ำสำคัญของภาคตะวันตก เพราะเป็นแม่น้ำสายยาว มีปริมาณน้ำมาก และให้น้ำแก่บริเวณที่ราบชายแดนด้านตก มีเทือกเขาน้อยใหญ่ซึ่งอุดมด้วยป่าไม้ โดยทั่วไปเป็นป่าไม้เบญจพรรณ เนื้อที่ป่าในปี 2519 มีประมาณ 1525 ตารางกิโลเมตร ในปี 2528 มีเนื้อที่ป่า 982 ตารางกิโลเมตร

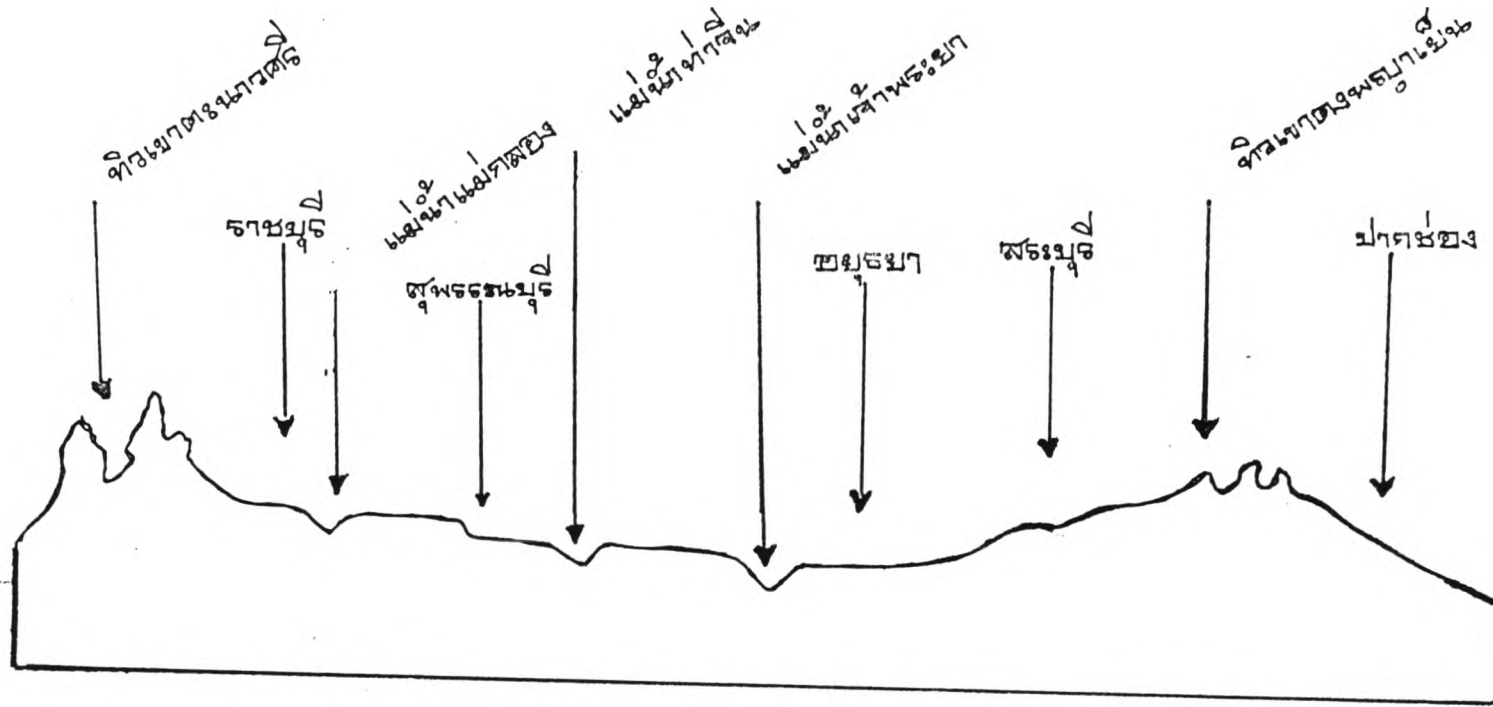
ทางตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ลักษณะเดิมเป็นดินตะกอนธารน้ำ ซึ่งเหมาะแก่การทำนา และทางด้านตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ราบต่ำ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการหนุนเนื่องของน้ำทะเล จึงเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ และผลไม้

¹ ที่ราบดินคอนสามเหลี่ยมของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน พัดทามาถึงถกกันทางตอนขอบของที่ราบมีลักษณะเป็นที่ราบสลับภูเขา เนินเตี้ยๆ ซึ่งได้แก่ภาคตะวันออกของลพบุรี สระบุรี และภาคตะวันตกของอุทัยธานี และสุพรรณบุรี

จากประวัติศาสตร์การสร้างกรุง ศรีอยุธยาได้กล่าวถึงการเลือกชัยภูมิของ
 ราชธานีใหม่ตรงบริเวณที่บรรจบของแม่น้ำป่าสัก แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำลพบุรี จึงเป็น -
 ตำแหน่งที่มีความสำคัญในการคมนาคม⁽¹⁾ นอกจากนั้นเมื่อขุดคูเมือง เชื่อมแม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำ
 เจ้าพระยาผ่านคูเมือง เดิมบางคอน เข้าด้วยกัน จึงทำให้ภูมิสภาพของเมืองเป็น เกาะ มีแม่น้ำใหญ่
 เป็นคูเมืองกัน เป็นประโยชน์ในการป้องกันตนเอง คั้งนั้นที่คั้งตั้งกล่าวได้เอื้ออำนวยและนำความ
 เจริญมาสู่กรุงศรีอยุธยา ในปัจจุบันอยุธยาจัดได้ว่าคั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา และมีเส้นทางน้ำ
 อื่นๆ ไหลผ่าน คือ แม่น้ำน้อย แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี ตำแหน่งที่คั้งของอยุธยาจึง เป็นประโยชน์
 ต่อการคมนาคมติดต่อทางน้ำ และสะดวกต่อการนำน้ำมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยลักษณะภูมิประเทศ
 เป็นที่ราบลุ่มไม่มีป่าไม้และภูเขา เมื่อถึงฤดูน้ำหลากจึงมีน้ำท่วมพื้นที่ประมาณ 93% ของพื้นที่ทั้งหมด
 ลักษณะดิน เป็นดินตะกอนธารน้ำ (ALLUVIAL SOILS) ที่ยังมีอายุน้อย ยังไม่มีการ
 ชะล้างแร่ธาตุในดินมากนัก ดินจึงค่อนข้างอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการทำนาข้าว เป็นอย่างยิ่ง
 แต่สภาพภูมิประเทศของอยุธยาที่เป็นที่ราบมีความลาดเทน้อย ถึงแม้จะสามารถใช้ในการเพาะปลูก
 ได้ถาวรติดต่อกันไป แต่มีปัญหาเรื่องการระบายน้ำ นอกจากนี้โครงสร้างภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่ม
 ดินตะกอน ผิวภูมิประเทศราบเรียบทำให้เอื้อต่อการขยายตัวของชุมชนโดยปราศจากสิ่งกีดขวาง
 ทางภูมิประเทศ

สระบุรี คั้งอยู่ชายขอบของที่ราบดินคอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา ทางตอน
 เหนือ ตอนกลาง และด้านตะวันออกเป็นป่า มีไม้อันมีค่าหลายชนิด ได้แก่ ไม้ยาง ตะเคียน ประดู่
 มะค่า ซึ่งยังพอมีการตัดไม้ทำลายป่าอยู่ในหลายพื้นที่ของจังหวัด โดยเนื้อที่ป่าในปี 2519 มีประมาณ
 187 ตารางกิโลเมตร แต่ในปี พ.ศ.2528 เนื้อที่ป่าของสระบุรีเหลือ 92 ตารางกิโลเมตร -
 ลักษณะภูมิประเทศบริเวณดังกล่าว เป็น เนิน เขาสลับกับที่ราบสูง และมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านทางด้าน
 ใต้และด้านตะวันตก เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก ลักษณะดินเป็นดินกรูมูซอยล์ -
 (Grumusols) ซึ่งเป็นดินที่เกิดจากการสลายตัวของหินประเภทต่าง (Basic rock)
 เช่น หินปูน ปูนมาร์ล ซึ่งจะพบอยู่ตามที่ราบเชิงเขาต่อเนื่องกับเขาหินปูน ดินเหล่านี้มีธาตุอาหาร
 ในดินสูงมาก เพาะปลูกได้ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งเหมาะสำหรับการปลูกข้าวโพด และผลไม้

¹ แผ่นดินไทยในอดีต หน้า 622



ภาพประกอบที่ 6.1 ภาพตัดขวางของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

แม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำสายเดียวที่ไหลผ่านสระบุรี เป็นแหล่งน้ำสำคัญที่ให้ประโยชน์แก่อาณาบริเวณที่ไหลผ่านตลอดระยะทาง 105 กิโลเมตร ซึ่งได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอมวกเหล็ก อำเภอแก่งคอย อำเภอเมืองสระบุรี และอำเภอเสาไห้

นครนายกมีแม่น้ำนครนายกไหลผ่าน ซึ่งเป็นแควสำคัญของแม่น้ำบางปะกง สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบอยู่ในหุบ เขาทางตอนเหนือและตะวันออก เป็นพื้นที่สูงและป่า เขาติดต่อกับเขาคงพญาเย็น ป่าไม้ในปี 2519 มีประมาณ 536 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ.2528 เป็นป่าคงคิมและป่าโปร่ง มีไม้เบญจพรรณต่างๆ มากมาย ทางตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มซึ่งต่อเนื่องจากที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมของแม่น้ำเจ้าพระยา ภูเขาที่สำคัญคือ เขาใหญ่ และเขา เขียว ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและน้ำตกที่สวยงาม

ปราจีนบุรี ตั้งอยู่บนแม่น้ำปราจีนบุรี ซึ่งเกิดจากการไหลมาบรรจบกับแควหนุมานและแควพระปรัง ไหลไปรวมกับแม่น้ำนครนายกเป็นแม่น้ำบางปะกง พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงและป่า เขาซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเพาะปลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณตอนเหนือของจังหวัดจะมีลักษณะเป็นที่สูง ทางด้านตะวันออกเป็นป่าทึบมีเทือกเขาสลับซับซ้อนและมีลักษณะเป็นสันปันน้ำ ทำให้น้ำนั้นไหลลงตามทางลาดไปทางด้านตะวันตกสู่แควพระปรัง บริเวณที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกจะอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปราจีนบุรี

6.2.4 ท่าเลที่ตั้งเชิงความสัมพันธ์ภายนอก

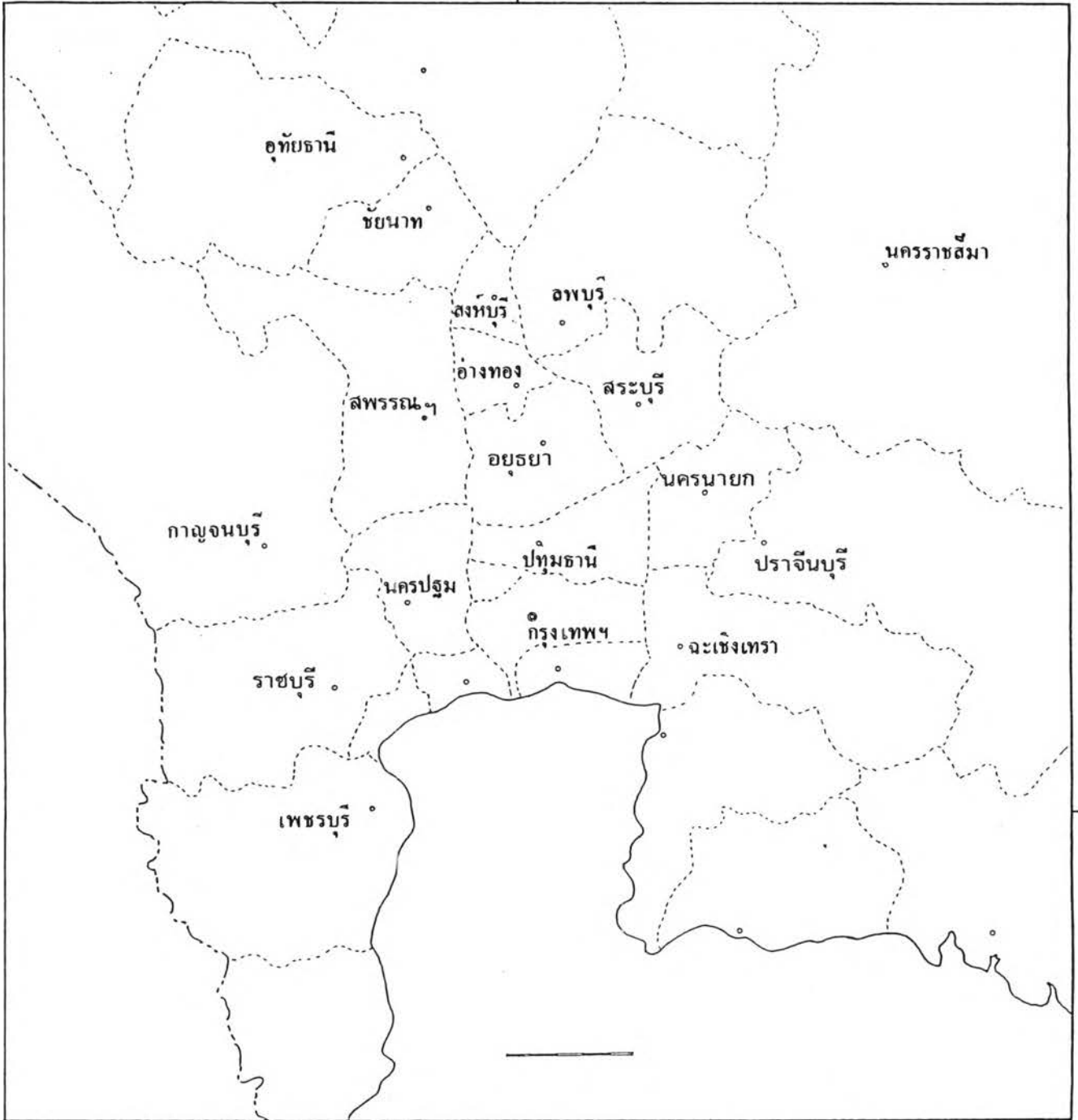
สุพรรณบุรี ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของประเทศ และอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของกรุงเทพฯ อีกทั้งอาณาเขตติดต่อกับสุพรรณบุรีรายล้อมด้วยพื้นที่ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ฉะนั้นจึงทำให้ไม่เกิดการพึ่งพาด้านการผลิต และการค้าบริการ ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาตัวเองขึ้นมา มีบทบาทสำคัญของภูมิภาค นอกจากนั้นตำแหน่งที่ตั้งซึ่งไม่ติดต่อกับเส้นทางคมนาคมขนส่งสายหลักของประเทศ ทำให้สุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ที่ยากต่อการติดต่อกับพื้นที่อื่น แม่น้ำท่าจีน ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญของสุพรรณบุรี มีลักษณะการไหลลงสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสาคร การที่แม่น้ำท่าจีนไม่ผ่านกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของประเทศ ทำให้การติดต่อกับเมืองหลวงไม่สะดวกนัก ถึงแม้ว่าจะอาศัยคลองธรรมชาติและคลองชลประทานเป็นตัว เชื่อมโยงกับแม่น้ำเจ้าพระยาก็ตาม ในด้านการคมนาคมทางบกนั้นสภาพพื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มมากไม่เอื้ออำนวยต่อการสร้างโครงข่ายการคมนาคมทางบกที่มีประสิทธิภาพได้ ทำให้เกิดปัญหาในการปรับสภาพจากโครงข่ายการคมนาคมขนส่งทางน้ำมา เป็นทางบก สภาพการพัฒนาของสุพรรณบุรีจึงดำเนินไปอย่างล่าช้า แม้ว่าจะอยู่ใน

ตำแหน่งที่ไม่ห่างจากกรุงเทพฯ มากนัก แต่ก็มีความเสียเปรียบทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีเพียงโอกาสทางด้าน เกษตรกรรมดั้งเดิมเป็นหลัก เช่นเดียวกับพื้นที่ลุ่มน้ำที่ห่างไกลจากศูนย์กลางของประเทศ

ราชบุรี จัดได้ว่ามีความเหมาะสมในแง่ที่ตั้งที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของภาคตะวันตก มีระยะห่างจากกรุงเทพฯ พอสมควร นอกจากนี้ยังตั้งอยู่ในตำแหน่งที่รายล้อมด้วยจังหวัดที่มี - ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญ ฉะนั้นทำเลที่ตั้งของราชบุรีจึงเป็นตำแหน่งที่เป็นศูนย์กลางของแหล่งเกษตรกรรมได้ดี ในตำแหน่งที่ตั้งนี้จะมีการส่งเสริมซึ่งกันและกันเกิดขึ้น โดยราชบุรีมีหน้าที่ในการรวบรวมสินค้าและบริการเพื่อจัดบริการให้แก่แหล่งเกษตรกรรมโดยรอบ ในขณะที่เดียวกันพื้นที่โดยรอบก็สามารถนำผลผลิตมาส่งและอุดหนุนสินค้าการบริการต่างๆจากราชบุรีได้ ระบบโครงข่ายการคมนาคมจากการใช้แม่น้ำแม่กลองมาสู่ระบบทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 คลอดจนทางรถไฟสายใต้ที่ผ่านในพื้นที่ โดยเอื้ออำนวยให้ราชบุรีพัฒนาบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้า การแลกเปลี่ยนพืชผลทางเกษตรกรรมของภูมิภาคได้

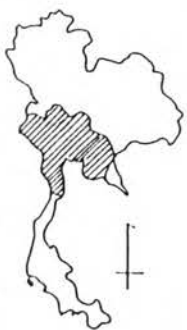
ทำเลที่ตั้งของอยุธยาจัดได้ว่าสะดวกต่อการติดต่อกับพื้นที่อื่น โดยที่ระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพฯ อีกทั้งยังตั้งอยู่บนลุ่มน้ำเจ้าพระยาด้วยกัน การคมนาคมติดต่อทางน้ำจึงสามารถทำได้อย่างสะดวก ชุมชนต่างๆ ของอยุธยาจึงมีความคล่องตัวในการคมนาคมติดต่อค้าขายกับจุดศูนย์กลางความเจริญของประเทศ นอกจากนี้เส้นทางน้ำที่ผ่านในพื้นที่ ซึ่งได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก เป็นเส้นทางลำเลียงทรัพยากรธรรมชาติจากภูมิภาคเหนือขึ้นไปเพื่อล่องสู่กรุงเทพฯ ทำเลที่ตั้งซึ่งเป็นจุดบรรจบของแม่น้ำ จึงทำให้อยุธยามีโอกาสพัฒนาขึ้นเป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการแลกเปลี่ยนนี้ได้

สระบุรี ตั้งอยู่ในตำแหน่งต่อแดนระหว่างภาคกลางกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความแตกต่างทางโครงสร้างภูมิประเทศ จึงมีสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกันจึงมีการแลกเปลี่ยนซึ่งพากันในด้านผลผลิต การค้าการบริการ สระบุรี จึงมีโอกาสพัฒนาตัวเองจากเมืองที่เป็นทางผ่านกลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคม โดยที่ในอดีตนั้นการคมนาคมทางน้ำต้องอาศัยเส้นทางน้ำธรรมชาติเป็นหลัก จึงทำให้เกิดข้อจำกัดขึ้น เส้นทางน้ำของสระบุรีคือแม่น้ำป่าสัก ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนั้นสภาพของสระบุรีจึงเป็นเพียงทางผ่านเท่านั้น แต่เมื่อมีการพัฒนาเส้นทางถนนในประเทศไทยในปี พ.ศ.2493 โดยรัฐบาลได้วางโครงการพัฒนาทางหลวงเชื่อมกรุงเทพฯ กับจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ สระบุรีจึงได้รับการพัฒนาให้เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ



การศึกษามูลเหตุแห่งความเสียหายเปรียบเชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรี

แผนที่ 6.3 แสดงอาณาเขตติดต่อของพื้นที่ศึกษา



และภาคเหนือ ทั้งนี้เนื่องมาจากทำเลที่ตั้งมีลักษณะเป็น Frontier Situation นั้นเอง

นครนายกเป็นส่วนหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ทำเลที่ตั้งไม่อยู่ในตำแหน่งตรงกลางของภูมิภาค (Uncentral Structure) หากตั้งอยู่ทางตอนเหนือของภาคและแวดล้อมด้วยพื้นที่ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างคล้ายคลึงกันคือเป็นพื้นที่เกษตรกรรม นอกจากนี้ทำเลที่ตั้งกล่าวอยู่ห่างจากศูนย์กลางใหญ่ของประเทศ (กรุงเทพฯ) และห่างจากศูนย์กลางหลักของภูมิภาค (ชลบุรี) ด้วย ลักษณะทำเลที่ตั้งจึงอยู่ในมุมอับ ขาดโครงการพัฒนาตนเองขึ้นเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนได้ อย่างไรก็ตามทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ดึงดูดให้เกิดการนำสิ่งต่างๆ เข้ามาในพื้นที่ได้บ้าง

ปราจีนบุรีเป็นจังหวัดชายแดนด้านตะวันออกเฉียงเหนือ โดยที่แนวพรมแดนที่ติดต่อกับกัมพูชา มีลักษณะเป็นที่ราบปราศจากอุปสรรคทางภูมิประเทศ อีกทั้งทำเลที่ตั้งของปราจีนบุรีสามารถเชื่อมภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เป็นอย่างดี จึงทำให้เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของประเทศ

6.2.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

สุพรรณบุรี และปราจีนบุรี นับได้ว่ามีขนาดเนื้อที่ถือครองใกล้เคียงกัน โดยเนื้อที่ถือครองของสุพรรณบุรี เท่ากับ 1,920,392 ไร่ และของปราจีนบุรี เท่ากับ 2,165,471 ไร่ ในขณะที่ขนาดเนื้อที่ถือครองของราชบุรี (1,128,790 ไร่) ใกล้เคียงกับของอยุธยา (1,066,669 ไร่) และของสระบุรี (974,984 ไร่) ส่วนนครนายกนั้นมีขนาดเนื้อที่ถือครองน้อยที่สุดในกลุ่มพื้นที่ศึกษา คือมีเนื้อที่เพียง 682,763 ไร่

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่า การปลูกข้าวเป็นลักษณะเด่นของการใช้ประโยชน์ที่ดินในกลุ่มพื้นที่ศึกษา แต่ก็มีสภาพแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ด้วย โดยที่อยุธยานั้นมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการปลูกข้าว สูงถึงร้อยละ 95.3 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพทางกายภาพดังกล่าวมาข้างต้นแล้วว่า สภาพพื้นที่อยุธยาซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนลุ่มน้ำ ลักษณะดินซึ่งเป็นดินเหนียวและลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มน้ำขัง เหมาะแก่การปลูกข้าว ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการปลูกข้าวที่มีสัดส่วนสูงมากกว่าการปลูกพืชอื่นๆ อย่างเด่นชัด จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกข้าวเพียงอย่าง

ตารางที่ 6.7 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ศึกษา พ.ศ.2521

พื้นที่ (จังหวัด)	การใช้ประโยชน์ที่ดิน (คิดเป็นร้อยละ)						
	เนื้อที่ถือครอง ทั้งหมด (ไร่)	รวม	ปลูกข้าว	พืชไร่ พืชผัก	พืชยืน ต้น	ป่า และ ทุ่งหญ้า	เนื้อที่ อื่น ๆ
1. สุพรรณบุรี	1,920,392	100	66.7	29.4	1.5	0.8	1.6
2. ราชบุรี	1,128,790	100	52.4	38.0	6.1	1.9	1.6
3. อุดรธานี	1,066,669	100	95.3	0.5	2.2	0.5	1.5
4. สระบุรี	974,984	100	56.3	35.6	2.3	3.8	2.0
5. นครนายก	682,763	100	88.7	1.1	7.0	1.5	1.7
6. ปราจีนบุรี	2,165,471	100	67.7	22.8	3.6	2.8	3.1

ที่มา : ตารางที่ 2 จำนวนและอัตราส่วนร้อยละของเนื้อที่ถือครองตามการใช้ประโยชน์ที่ดิน
จากการสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร พ.ศ.2526

ตารางที่ 6.8 แสดงการ เพาะปลูกพืชที่สำคัญ

	พื้นที่ (จังหวัด) (ไร่)					
	สุพรรณบุรี	ราชบุรี	อยุธยา	สระบุรี	นครนายก	ปราจีนบุรี
1. ข้าว	1,281,136	591,303	1,016,445	548,991	605,573	1,465,963
2. ข้าโพดเลี้ยงสัตว์	-	92,964	-	290,830	-	212,331
3. มันสำปะหลัง	68,157	67,160	-	6,190	-	282,810
4. อ้อย	418,283	246,530	-	6,344	-	-
5. ถั่วเขียว	-	8,277	9,904	48,841	-	5,321
6. พริก	11,163	8,656	-	2,359	-	-
7. ข้าวโพดรับประทาน	6,547	6,606	1,288	-	-	1,180
8. ข้าวฟ่าง	23,024	-	-	20,146	-	-
9. ถั่วเหลือง	-	-	-	15,082	-	-
10. ปอแก้ว	-	-	-	-	-	11,885 (หน่วย: ตัน)
11. ขนุน	39,266	62,462	-	20,579	52,628	231,497
ทุเรียน	-	-	-	-	-	45,074
12. มะพร้าว	383,362	739,627	177,334	137,936	52,506	115,873
มะนาว	-	63,754	-	-	35,141	151,629
13. มะม่วง	333,313	253,258	314,424	498,302	347,422	320,358
มะละกอ	-	1,761,351	-	-	-	-
ละมุด	72,578	112,868	21,560	22,381	65,288	-
องุ่น	-	251,987	-	-	-	-
ส้มเขียวหวาน	-	180,778	-	-	576,617	-
น้อยหน่า	142,240	54,336	19,997	880,754	-	101,161

เดียว เช่นเดียวกับ นครนายก ซึ่งมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกข้าวสูงถึง 88.7 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมด ในขณะที่สุพรรณบุรี และปราจีนบุรี นั้นมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการปลูกข้าวใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 66.7 และร้อยละ 67.7 ตามลำดับ สุพรรณบุรีมีสภาพพื้นที่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำท่าจีน ซึ่งเหมาะแก่การปลูกข้าว ส่วนบริเวณที่เป็นสูงทางด้านตะวันตกมีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะอ้อย ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่ได้รับความนิยมมาก สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินรองลงไประหว่างสุพรรณบุรีจึงเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกพืชไร่-พืชผัก ในสัดส่วนร้อยละ 29.4 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมด ในขณะที่สัดส่วนของการใช้ประโยชน์ที่ดินของปราจีนบุรีที่รองจากข้าว คือพืชไร่-พืชผัก คิดเป็นร้อยละ 22.8 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมด พืชเศรษฐกิจที่นิยมคือ มันสำปะหลัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ราชบุรีและสระบุรี ซึ่งมีขนาดเนื้อที่ถือครองใกล้เคียงกันแล้วยังมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินคล้ายคลึงกันด้วย โดยเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการปลูกข้าวไม่สูงนัก สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการปลูกข้าวของราชบุรีเพียงร้อยละ 52.4 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมด สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกข้าวของสระบุรีเท่ากับร้อยละ 56.3 ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพพื้นที่ของทั้งสองจังหวัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชายขอบดินคอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา ลักษณะดินซึ่งเป็นดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำดี ซึ่งเหมาะแก่การปลูกพืชไร่มากกว่าการเพาะปลูกข้าว ซึ่งจะทำให้บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำป่าสักเท่านั้น สัดส่วนการใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกพืชไร่-พืชผัก ของราชบุรี และสระบุรีเท่ากับร้อยละ 38.0 และร้อยละ 35.6 ตามลำดับ ซึ่งนับได้ว่าเป็นสัดส่วนที่สูงมาก พืชไร่ที่นิยมปลูกมากในเขตราชบุรี ได้แก่ อ้อย พืชไร่ที่นิยมปลูกในสระบุรี คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และถั่วเขียว

6.2.6 ประสิทธิภาพในการเข้าถึงและโอกาสในการรับความเจริญ

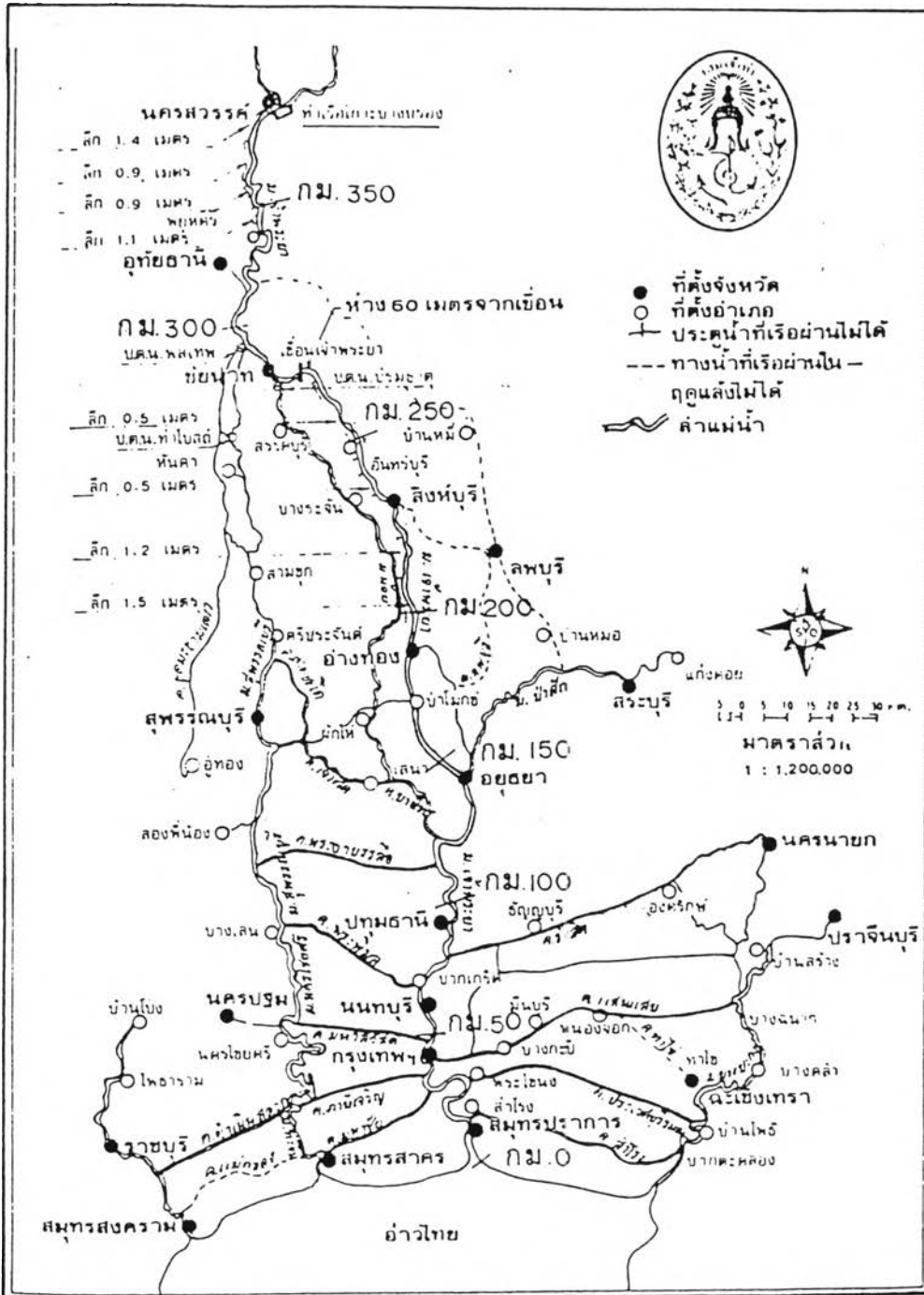
ประสิทธิภาพในการเข้าถึงได้สะดวกโดยอาศัยโครงข่ายเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงกับพื้นที่รอบนอกได้อย่างทั่วถึง ก่อให้เกิดความได้เปรียบในเชิงเศรษฐกิจและการตั้งถิ่นฐาน

สุพรรณฯ, ราชบุรี, อุดยธา, สระบุรี, นครนายก และปราจีนบุรี ตั้งอยู่บนแม่น้ำสายต่าง ๆ ของที่ราบดินคอนสามเหลี่ยมเจ้าพระยา การก่อตัวเป็นเมืองพัฒนาขึ้นมาจากการเป็นชุมชนริมน้ำที่มีโอกาสในการติดต่อกับพื้นที่อื่นโดยใช้เส้นทางน้ำ ซึ่งเป็นการคมนาคมที่สำคัญในอดีต

เมื่อถึงสมัยการปกครองแบบศูนย์กลางเดียวที่มีกรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวงกระจายความเจริญไปสู่เมืองอื่น ความได้เปรียบเสียเปรียบในการติดต่อกับเมืองหลวงได้เกิดขึ้น กรุงเทพฯ เป็นเมืองบนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เมืองราบลุ่มน้ำเดียวกับเมืองหลวงในระยะทางที่ใกล้ที่สุดจะได้เปรียบกว่าเมืองอื่น ที่อยู่ไกลออกไปหรืออยู่ต่างลุ่มน้ำ (ภาพประกอบ 6.3) ได้แสดงให้เห็นถึงเขตอิทธิพลภายใต้โครงข่ายการคมนาคมทางน้ำของพื้นที่ศึกษาที่ตั้งอยู่ต่างลุ่มน้ำอยุธยา นั้นได้เปรียบที่สุดในการติดต่อกับกรุงเทพฯ เพราะอยู่ใกล้กรุงเทพฯ และอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นเส้นทางน้ำที่มีปริมาณน้ำมาก สามารถใช้เดินเรือได้ตลอดปี นอกจากนี้ทำเลที่ตั้งของอยุธยาที่มีลักษณะเป็นตำแหน่งบรรจบกันของเส้นทางน้ำจากภูมิภาคทางเหนือ และการเป็นศูนย์กลางความเจริญที่สำคัญในอดีต อยุธยาจึงเป็นพื้นที่มีมวลมาก ทำให้เกิดแรงดึงดูดแผ่กระจายออกไปยังพื้นที่ข้างเคียง เกิดศักยภาพที่พัฒนาให้อยุธยาเป็นชุมทางแลกเปลี่ยนซื้อขายที่สำคัญสัมพันธ์เชื่อมโยงกับนครสวรรค์ ซึ่งเป็นชุมทางการคมนาคมทางน้ำที่สำคัญของภาคเหนือ และประสานกับกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญและการคมนาคม โดยเฉพาะเป็นเมืองท่าสำคัญในการติดต่อกับต่างประเทศ ส่วนพื้นที่อื่น ๆ นั้น (สุพรรณบุรี ราชบุรี สระบุรี นครนายก และปราจีนบุรี) ตั้งอยู่ต่างลุ่มน้ำกับกรุงเทพฯ ที่มีทิศทางการไหลลงสู่อ่าวไทยโดยไม่ผ่านกรุงเทพฯ ด้วย การติดต่อกับกรุงเทพฯ จึงต้องอาศัยคลองเชื่อมต่อ (แผนที่ 6.4) ทำให้เกิดปัญหาไม่สามารถติดต่อได้สะดวกในช่วงฤดูน้ำน้อย

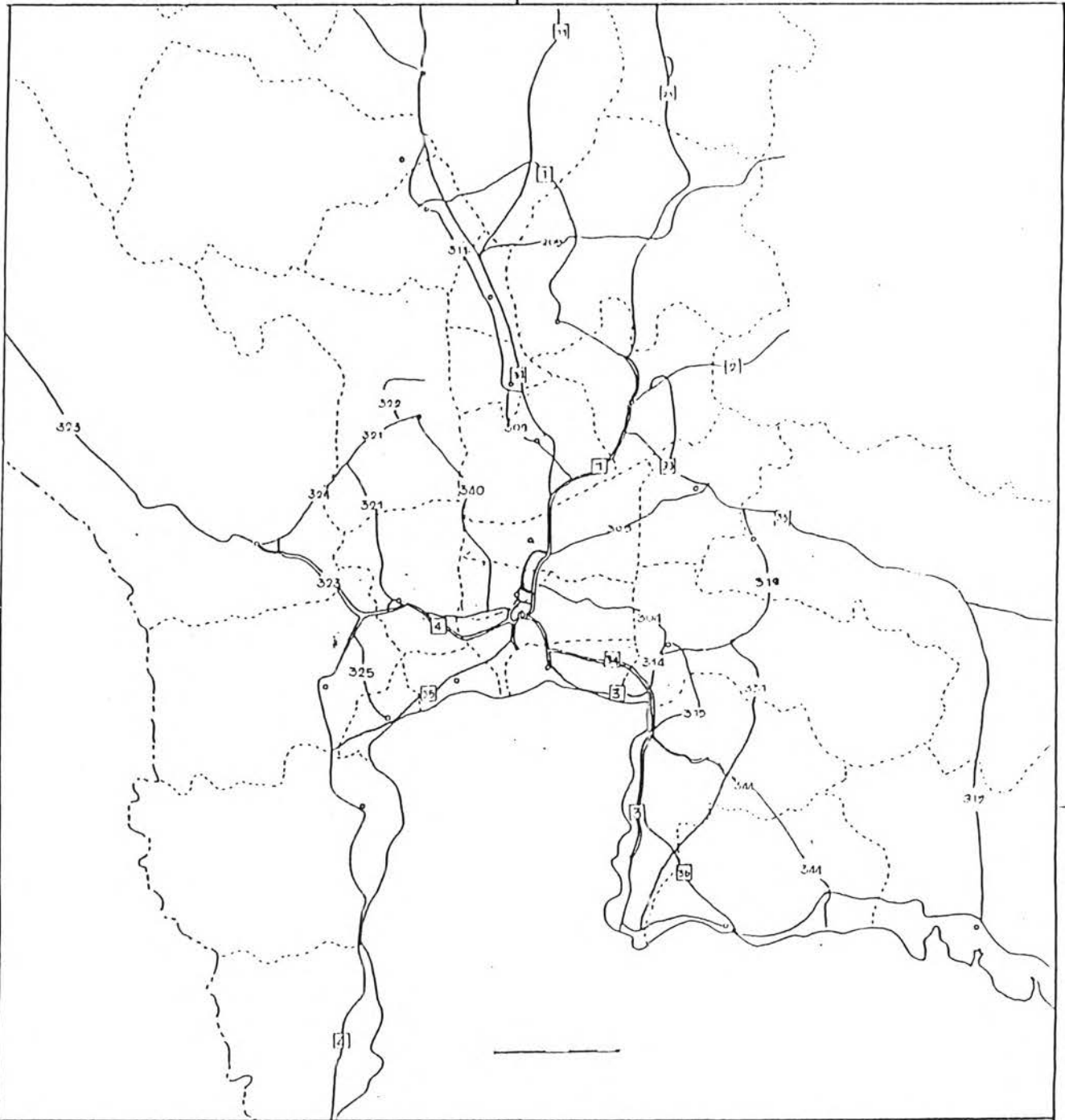
เมื่อการคมนาคมทางบก เข้ามามีบทบาทแทนการคมนาคมทางน้ำ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ระบบโครงข่ายการคมนาคมทางบกที่ประกอบด้วยเส้นทางหลวงต่าง ๆ เริ่มต้นจากเส้นทางหลวงแผ่นดินสายประธานเชื่อมโยงกรุงเทพฯ กับภูมิภาคต่าง ๆ และเชื่อมโยงกับทางหลวงสายประธานเอง เพื่อให้เกิดโครงข่ายหลักที่สมบูรณ์ ทางหลวงสายรองประธานทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างตัวจังหวัดกับตัวจังหวัด หรือตัวจังหวัดกับทางหลวงสายประธาน (แผนที่ 6.5 ประกอบ) ความได้เปรียบ-เสียเปรียบของพื้นที่จึงสัมพันธ์กับปริมาณและคุณภาพของเส้นทางคมนาคมทางบกในพื้นที่นั้น เส้นทางคมนาคมทางบกที่ดี ทำให้การแพร่กระจายความเจริญ ความรู้และวิธีการใหม่ ๆ โดยการที่ประธานติดต่อกับประชาชนหรือราชการกับประชาชน จากเมืองสู่ชนบทและจากชนบทไปสู่ตัวเมือง เป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว

เส้นทางหลวงแผ่นดินสายหลักที่เชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ เป็นถนนสองช่อง การจราจรก่อสร้างตามมาตรฐานสมัยใหม่ มีโครงข่ายเชื่อมโยงกับทางหลวงสายรองประธานในกลุ่มพื้นที่ศึกษา มีเพียงราชบุรี อยุธยา และสระบุรี ที่มีทางหลวงดังกล่าวผ่านในพื้นที่ ทำให้พื้นที่เหล่านี้มี



แผนที่ 6.4

เส้นทางขนส่งทางน้ำ เส้นทางสายเหนือตอนกลาง ตอนล่าง และเส้นทางสายตะวันออก

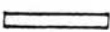


การศึกษามูลเหตุแห่งความเสียหายเปรียบเชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรี

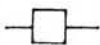
แผนที่ 6.5 แสดงโครงข่ายการคมนาคม



หมายเลขทางหลวง



ทางหลวงแผ่นดินชนิดทางคู่

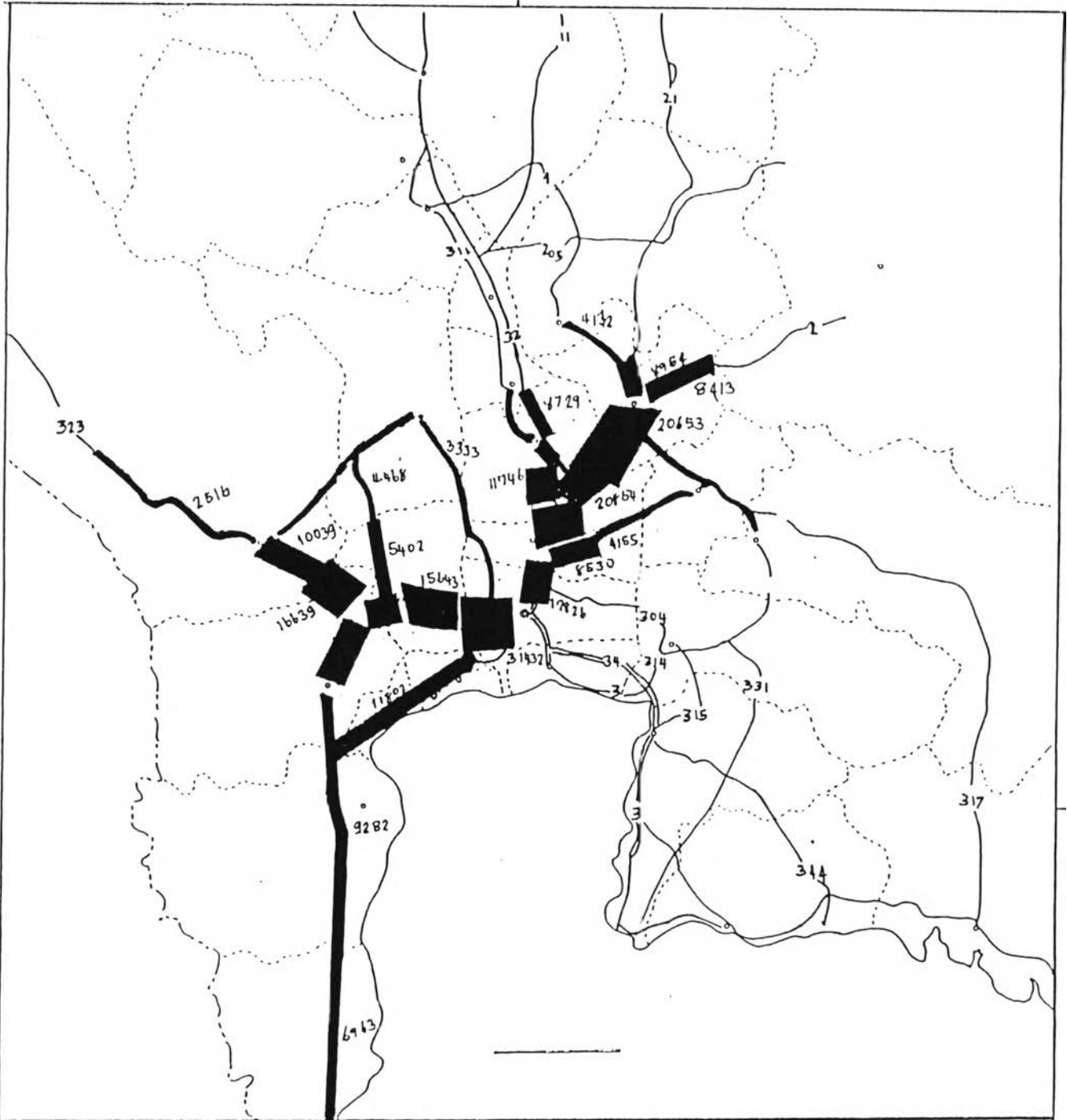


ทางหลวงแผ่นดิน

ความได้เปรียบในการคมนาคมติดต่อกับพื้นที่อื่นและกับกรุงเทพฯ สายสุพรรณบุรี นครนายก และปราจีนบุรี ปริมาณและคุณภาพของเส้นทางถนนที่ผ่านในพื้นที่ยังคงดีกว่ากลุ่มแรก ภายใต้ระบบโครงข่ายการคมนาคมทางถนน สระบุรีนับว่าได้เปรียบพื้นที่อื่น ทั้งที่ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานเกิดขึ้นหลังพื้นที่อื่น และเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนแม่น้ำป่าสักในระบบการคมนาคมทางน้ำ สระบุรีต้องผ่านอยุธยาเพื่อมายังกรุงเทพฯ แต่ในระบบโครงข่ายการคมนาคมทางถนน สระบุรีเป็นชุมทางการคมนาคมติดต่อกันระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่ราชบุรีก็เป็นจุดผ่านสำคัญไปยังภาคใต้และอยุธยา เป็นจุดผ่านไปสู่ภาคเหนือ แต่สุพรรณบุรี นครนายก และปราจีนบุรีเป็นจุดอื่นในการคมนาคมติดต่อกัน

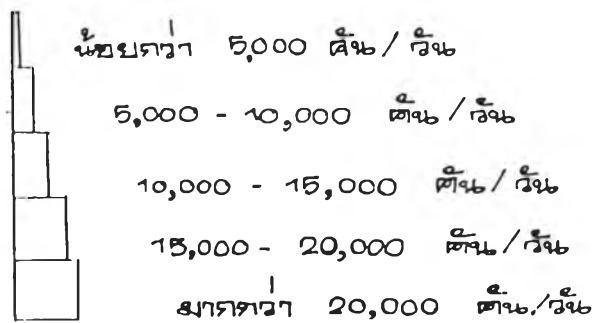
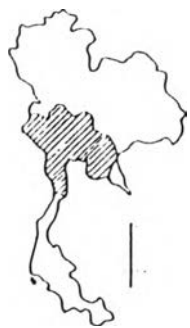
ความสำคัญของพื้นที่อื่นเนื่องจากการเป็นชุมทางการคมนาคม จะพิจารณาได้จากปริมาณการจราจรขนส่งทางถนนเฉลี่ยต่อวัน (ภาคผนวก และแผนที่ 6.6) ปริมาณการจราจรขนส่งเฉลี่ยต่อวันของสระบุรีช่วงก่อนเข้าสู่พื้นที่ สูงถึง 20,854 คันต่อวัน ของราชบุรีเท่ากับ 11,055 คันต่อวัน ของอยุธยาเท่ากับ 11,746 คันต่อวัน ในขณะที่สุพรรณบุรี นครนายกและปราจีนบุรี ปริมาณการจราจรทางบกที่ผ่านเข้าไปในพื้นที่ เพียง 4,468, 2,111 และ 3,358 คันต่อวัน ซึ่งนับได้ว่ามีความแตกต่างกันมาก

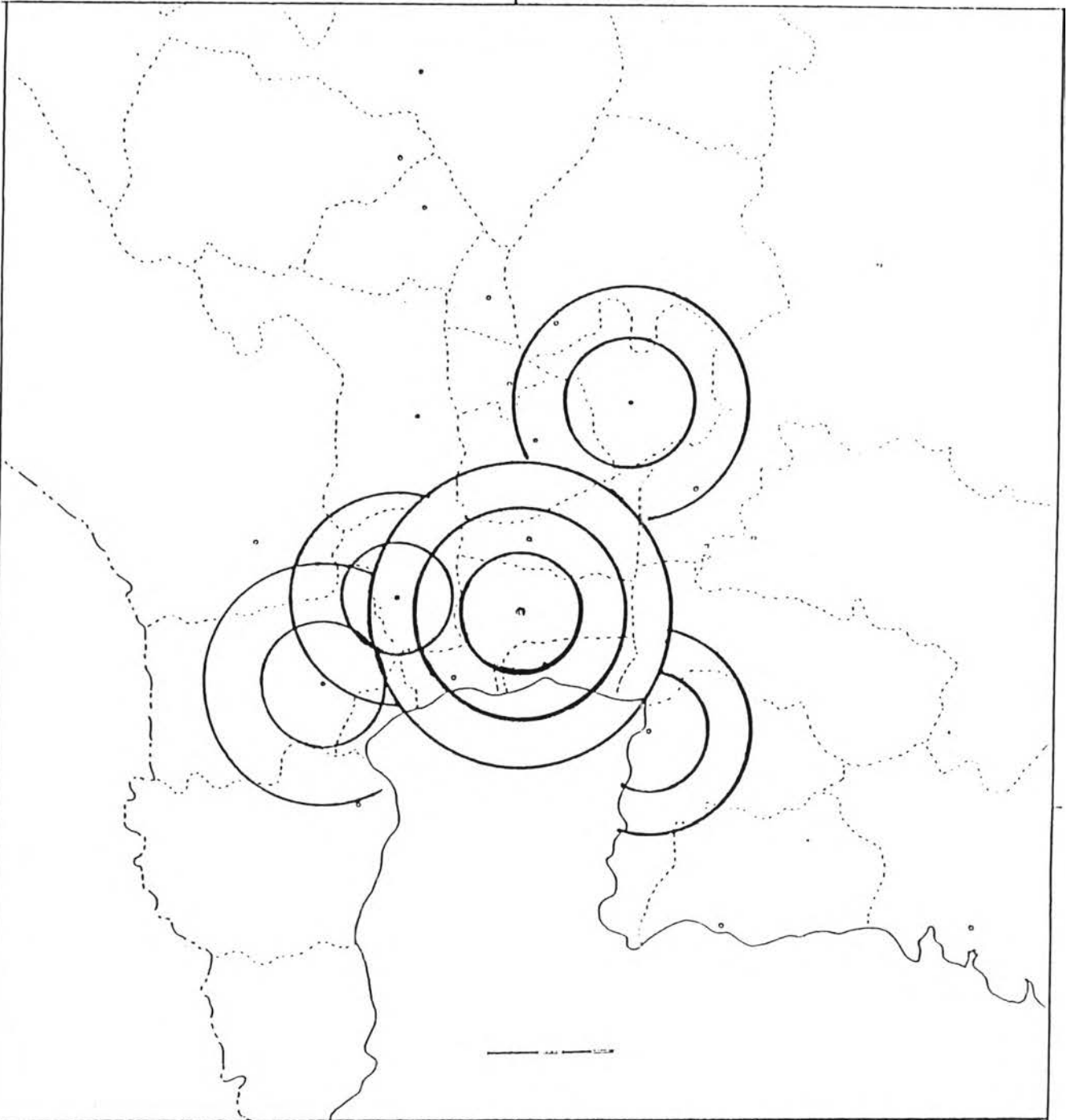
จากแนวความคิดของความสัมพันธ์ระหว่างทำเลที่ตั้งและการแพร่กระจายความเจริญได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง ๆ ของพื้นที่ในแง่ของโอกาสในการรับความเจริญ โดยมีกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางความเจริญที่สำคัญที่สุดของประเทศ ที่แพร่กระจายความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ในแต่พื้นที่อื่น โดยอาศัยระบบโครงข่ายการคมนาคมทางถนน ซึ่งเป็นการคมนาคมที่สะดวกและสำคัญที่สุด เมื่อทดลองเขียนคลื่น (วงแหวน) การกระจายความเจริญโดยกรุงเทพฯ เป็นแหล่งที่ปรากฏการณ์ (ความเจริญ) กับกำเนิด พื้นที่ต่าง ๆ เป็นจุดรับความเจริญ โดยมีเส้นทางการเคลื่อนที่อิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างทางและปลายทาง คือ ทางหลวง และระยะห่างระหว่างพื้นที่นั้น ๆ กับกรุงเทพฯ จะเห็นได้ว่าคลื่นกระจายความเจริญของกรุงเทพฯ ชั้นในสุดคือ เขตกรุงเทพฯ ทั้งหมด ชั้นที่ 2 คือเขตปาดกลาง และชั้นที่สาม ได้แก่ พื้นที่ต่อเนื่องจากปริมณฑล (แผนที่ 6.7) ถ้าสร้างคลื่น (วงแหวน) ความเจริญ โดยมีเมืองสำคัญเป็นจุดกำเนิดปรากฏการณ์แต่มีช่วงคลื่นน้อยกว่าของกรุงเทพฯ 1 ช่วง จะเห็นได้ว่าความเจริญที่แพร่กระจายโดยอาศัยโครงข่ายการคมนาคมทางถนนนั้น ไม่สามารถแพร่กระจายไปตัวสุพรรณบุรีและปราจีนบุรี โดยเฉพาะโอกาสในการรับความเจริญของสุพรรณบุรีไม่ว่าจะโดยกรุงเทพฯ เป็นต้นกำเนิดหรือเมืองในภาคตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน เป็นตัวแพร่กระจายก็ตาม ได้ถูกสกัดกั้นโดยทำเลที่ตั้งของสุพรรณบุรีเอง



การศึกษามูลเหตุแห่งความเสียหายเปรียบเชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรี

แผนที่ 8.8 แสดงปริมาณการจางรเฉลี่ยต่อวัน





การศึกษามูลเหตุแห่งความเสียหายเปรียบเชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรี



แผนที่ 6.7 แสดงการไหลของลมจากศูนย์กลางพายุพัด

เส้นประแสดงระยะทาง

6.2.7 การวิเคราะห์โครงสร้างของพื้นที่

สุพรรณบุรี ราชบุรี อยุธยา สระบุรี นครนายก และ ปราชินบุรี ตั้งอยู่ในทำเลที่คล้ายคลึงกัน มีระยะห่างจากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศในระยะใกล้เคียงกัน แต่การกระจายความเจริญจากกรุงเทพฯ สู่อพื้นที่ตัวกลางย่อมแตกต่างกันไปตามระยะทางและโครงข่ายการคมนาคมที่เชื่อมโยงกรุงเทพฯ กับแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพฯ กับชุมชนศูนย์กลางในระดับภาคที่แตกต่างกัน ทำให้การกระจายความเจริญทั้งจากกรุงเทพฯ โดยตรงและจากชุมชนศูนย์กลางภาคสู่อพื้นที่ตัวกลางแตกต่างกันด้วย ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนทางภาษภาพจึงเกิดขึ้น

6.2.7.1 โครงสร้างประชากร ที่ดิน ผลผลิต

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ซึ่งหักพื้นที่ป่าไม้แล้ว รวมกับจำนวนประชากรและมูลค่าการผลิต เพื่อศึกษาถึงสถานะสมดุลย์ของโครงสร้างประชากรที่ดิน ผลผลิต พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรและผลผลิตในปี พ.ศ.2528 สระบุรีมีความได้เปรียบในลักษณะเกินดุลย์ โดยที่ประชากรเพียง 13.6% แต่สามารถผลิตเป็นมูลค่าสูงถึง 21.75% อันดับรองลงมาได้แก่ราชบุรี ซึ่งมีขนาดประชากร 19.02% แต่มีมูลค่าการผลิตถึง 25.82% สภาพเกินดุลย์ของทั้งสองพื้นที่ คือ 8.15% และ 6.8% ตามลำดับ ส่วนพื้นที่ซึ่งมีลักษณะขาดดุลได้แก่ปราชินบุรี อยุธยา สุพรรณบุรี และนครนายก โดยที่ปราชินบุรีมีขนาดประชากรถึง 21.68% ผลิตสินค้าได้มูลค่าเพียง 14.82% อันดับรองลงมาได้แก่ อยุธยา ซึ่งมีประชากร 18.15% แต่ผลิตสินค้าได้เพียง 13.85% สุพรรณบุรีมีประชากร 21.60% แต่ผลิตสินค้าได้ 19.19% นครนายกนับได้ว่ามีปัญหาน้อยที่สุด โดยมีประชากร 5.88% ผลิตสินค้าได้ 4.57% การขาดดุลย์ของพื้นที่คือ -6.86 , -4.3 , -2.49 และ -1.31% ตามลำดับ (ตารางที่ 6.9)

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดประชากร (กำลังคน) ขนาดพื้นที่ดินที่ใช้ประโยชน์ (ทรัพยากร) และขนาดมูลค่าการผลิต (กำลังเงิน) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาเปรียบเทียบกันระหว่างพื้นที่ศึกษาทั้งหกพื้นที่ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความได้เปรียบและเสียเปรียบของโครงสร้าง

สระบุรี มีองค์ประกอบระหว่างขนาดพื้นที่ : ขนาดประชากร : ขนาดมูลค่าการผลิต 27.75 : 27.79 : 44.45 มูลค่าการผลิตสูงกว่าขนาดประชากรและขนาดพื้นที่ จึงนับได้ว่าเป็นโครงสร้างที่ได้เปรียบ โครงสร้างของราชบุรีประกอบด้วย 26.8 : 31.05 :

ตารางที่ 6.9 แสดงสถานะสมดุลของการตั้งถิ่นฐาน การผลิตและการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2518-2528

พื้นที่ศึกษา (จังหวัด)	ขนาดพื้นที่ (กม.) ²	จำนวนประชากร		มูลค่าการผลิต		สถานะสมดุล		
		พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2528	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2528	การตั้งถิ่นฐาน 2528	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2528
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)=(3) (1)	(7)=(4) (2)	(8)=(5) (3)
1. สุพรรณบุรี	4,740 (18.47)	703,445 (22.76)	779,703 (21.68)	4,753.3 (24.19)	11,364.1 (24.19)	+ 3.21	+ 1.43	- 2.49
2. ราชบุรี	4,214.5 (16.42)	583,011 (18.86)	684,002 (19.02)	5,272.0 (26.83)	15,289.9 (25.82)	+ 2.6	+ 7.97	+ 6.8
3. อมฤตยา	2,556.6 (9.96)	608,486 (19.69)	652,977 (18.15)	2,817.8 (14.34)	8,199.5 (13.85)	+ 8.19	- 5.53	- 4.3
4. สระบุรี	3,484.5 (13.58)	445,493 (14.42)	489,056 (13.60)	3,424.1 (17.43)	12,876.0 (21.75)	+ 0.02	+ 3.01	+ 8.15
5. นครนายก	1,620 (6.31)	196,705 (6.36)	211,444 (5.88)	876.6 (4.42)	2,705.4 (4.57)	- 0.43	- 1.94	- 1.31
6. ปราจีนบุรี	9,047.5 (35.25)	553,291 (17.90)	779,763 (21.68)	2,514.9 (12.80)	8,776.6 (14.82)	-13.57	- 5.1	- 6.86

ที่มา : 1. ขนาดพื้นที่คิดจากเขตปกครองหักพื้นที่ป่าไม้
 2. ขนาดประชากรจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
 3. ขนาดมูลค่าการผลิต จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 6.10 แสดงโครงสร้างการพัฒนา พ.ศ.2518 พิจารณาองค์ประกอบในสัดส่วน
ระหว่างขนาดมูลค่าการผลิตขนาดประชากร และขนาดพื้นที่ใช้ประโยชน์

พื้นที่ศึกษา	ร้อยละของจังหวัด			
	ขนาดพื้นที่ ใช้ประโยชน์	ขนาดประชากร	ขนาดมูลค่า ผลิต	
	(1)	(2)	(3)	(4)=(1)+(2)+(3)
1. สุพรรณบุรี	18.47 (31.13)	21.68 (36.53)	19.19 (32.34)	59.34 (100)
2. ราชบุรี	16.42 (26.80)	19.02 (31.05)	25.32 (42.15)	61.26 (100)
3. อโยธยา	9.96 (23.74)	18.15 (43.26)	13.85 (33.00)	41.96 (100)
4. สระบุรี	13.58 (27.75)	13.6 (27.79)	21.75 (44.45)	48.93 (100)
5. นครนายก	6.31 (37.65)	5.88 (35.08)	4.57 (27.27)	96.76 (100)
6. ปราชินบุรี	32.25 (49.13)	21.65 (30.22)	14.82 (20.65)	71.75 (100)

42.15 มูลค่าการผลิตสูงกว่าขนาดประชากรและขนาดพื้นที่จึง เป็นโครงสร้างที่ได้เปรียบ เช่นกัน โครงสร้างเสียเปรียบที่เห็นได้ชัดเจนนคือ โครงสร้างของปราจีนบุรี ซึ่งประกอบด้วย 49.13 : 30.0 : 22.65 จะเห็นได้ชัดว่าสัดส่วนพื้นที่ใช้ประโยชน์ และขนาดประชากรสูงกว่าขนาดมูลค่า การผลิตอย่างเด่นชัด รองลงไป ได้แก่ นครนายก ซึ่งมีโครงสร้างเสียเปรียบค้ำของค์ประกอบ 37.65 : 35.08 : 27.27 ส่วนโครงสร้างของอยุธยา ประกอบด้วย 23.74 : 43.26 : 33.00 ถึงแม้ว่ามูลค่าการผลิตจะสูงกว่าขนาดพื้นที่ แต่ก็ต่ำกว่าขนาดประชากรอยู่มาก จึงจัดได้ว่า เป็นโครงสร้างที่เสียเปรียบ โครงสร้างของสุพรรณบุรีนั้นประกอบด้วย 31.13 : 36.53 : 32.34 จึงนับได้ว่า เป็นโครงสร้างที่เสียเปรียบเช่นกัน

6.2.7.2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

เมื่อกล่าวถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ -

(Economic Growth) มักหมายถึงการเพิ่มขึ้นของผลผลิต ปัจจัยการผลิตและประสิทธิภาพในการผลิตอันแสดงถึงผลของการเพิ่มการสะสมทุน กำลังแรงงานและความเจริญก้าวหน้าทาง - เทคโนโลยีในระบบ เศรษฐกิจนั้นเอง แต่การพัฒนาเศรษฐกิจมีความหมายครอบคลุมถึงการปรับปรุงสวัสดิการในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการผลิตด้านเกษตรกรรมไปสู่การผลิตด้านอุตสาหกรรม⁽¹⁾

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของสุพรรณบุรี ราชบุรี อยุธยา สระบุรี นครนายก และปราจีนบุรี ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางกายภาพที่คล้ายคลึงกันในทำเลที่ตั้งซึ่งต่างเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา แต่มีความแตกต่างในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประกอบกับความเสื่อมล้ำของการพัฒนาที่เกิดขึ้น ทำให้โครงสร้างประชากร ที่ดิน ผลผลิต มีลักษณะได้เปรียบ- เสียเปรียบแตกต่างกัน ดังนั้นแม้ว่าจะเป็นที่ตั้งซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรมของประเทศเช่นเดียวกัน แต่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป

ถ้าพิจารณาได้ได้เฉลี่ยต่อบุคคลซึ่งหมายถึง จำนวนรายได้ที่แท้จริง เทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด ผลลัพธ์ที่ได้ถือว่าเป็นเครื่องมือในการวัดระดับของการพัฒนาได้

¹ C.P. Kindleberger & B.Herrick ,Economic Development 3 rd ed.

(Tokyo: McGraw-Hull Rogakusha , Ltd ,1977) , p.9

อย่างหนึ่ง โดยถือว่าเป็น เครื่องชี้ที่นับ เป็นตัวเงิน (Monetary Indicator) การศึกษาถึง รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของสุพรรณบุรี ราชบุรี อุทัยฯ สระบุรี นครนายก และปราจีนบุรี ปี พ.ศ... 2518 และปี พ.ศ.2528 พบว่าในปี 2518 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของกลุ่มพื้นที่ศึกษาอยู่ระหว่าง 3,000-6,000 บาท จังหวัดราชบุรีมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงสุด รองมาได้แก่ สระบุรี อันดับสาม ได้แก่สุพรรณบุรี ในปีพ.ศ.2528 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของพื้นที่ดังกล่าวอยู่ระหว่าง 4,900-9,900 บาท สระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานครขึ้นไปทางด้านเหนือ โดยทำเลที่ตั้งซึ่งได้เปรียบ จึงส่งเสริมให้รับบทบาทด้านศูนย์กลางคมนาคมและศูนย์การความเจริญของภาคกลาง ทำให้การเติบโต ของสระบุรี เป็นไปอย่างรวดเร็วปรากฏว่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของสระบุรีสูงสุดในกลุ่มพื้นที่ดังกล่าว รองลงไปได้แก่ ราชบุรี ส่วนสุพรรณบุรีนั้นแม้ว่าจะมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเป็นอันดับสาม แต่ถ้า พิจารณาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ประกอบด้วย สุพรรณบุรีมีค่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่ม ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่อื่นๆ ต่างมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัดในด้านมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด ในปี พ.ศ.2518 และ พ.ศ.2528 ราชบุรี มีลักษณะทางกายภาพที่ส่งเสริมการผลิตของพื้นที่ ตลอด จนทำเลที่ตั้งสามารถติดต่อกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันตกได้สะดวก และยังอยู่ใกล้กับกรุงเทพฯ ราชบุรีจึงมีบทบาททั้งเป็นศูนย์กลางการค้า การบริการ การตลาด และแหล่งอุตสาหกรรมของภาค ตะวันตก มูลค่าผลิตภัณฑ์ของราชบุรีจึงสูงกว่าจังหวัดอื่นในภาคตะวันตก และสูงสุดในกลุ่มพื้นที่ศึกษา ด้วย รองลงไปได้แก่ สระบุรี ซึ่งมีมูลค่าการผลิตในปี พ.ศ. 2528 เพิ่มขึ้นจากปี 2518 ประมาณ 1 เท่า อันดับสามได้แก่ สุพรรณบุรีซึ่งแม้ว่าจะมีลักษณะทางกายภาพที่อุดมสมบูรณ์แต่ยังเป็นพื้นที่ขาด แคลนบริการพื้นฐานหลายประเภท ฐานการผลิตขึ้นอยู่กับด้าน เกษตรกรรม เป็นสำคัญ ลักษณะ เหล่านี้ คล้ายคลึงกับจังหวัดอุทัยฯ นครนายก และปราจีนบุรี

จากรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลและมูลค่าผลิตภัณฑ์ได้ชี้ให้เห็นถึงระดับการ พัฒนาที่ต่างกันของพื้นที่ดังกล่าว ในช่วงปี 2518-2528 โครงสร้างการผลิตก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่า มาวิเคราะห์การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จากแนวความคิดที่ว่าสภาพการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มี ลักษณะที่จะอยู่ร่วมกัน เป็นเมืองมากขึ้น กระบวนการก่อตัวเป็นเมือง (Urbanization) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในด้าน เศรษฐกิจนั้นจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการผลิต ชั้นต้น (Primary Sector) ส่วนใหญ่เป็นอาชีพทางเกษตรกรรม (การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ประมง ป่าไม้) ซึ่งเป็นอาชีพที่ใช้ที่ดินขนาดใหญ่ในชนบท เป็นปัจจัยการผลิต ไปสู่อชีพที่มีการผลิต

ชั้นที่ 2 (Secondary Sector) ที่ต้องอาศัยทุนและวิธีการเพิ่มขึ้น และไปสู่อาชีพการผลิตชั้นที่ 3 (Tertiary Sector) อันได้แก่ สาขาการค้าและการบริการซึ่งไม่มีผลผลิต สัดส่วนองค์ประกอบหลักของโครงสร้างการผลิตที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่จึงเป็น เครื่องสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของความเจริญ โดยมีมูลค่าการผลิตที่สูง อันเนื่องมาจากโครงสร้างการผลิตที่มีภาคการค้าและการบริการ และภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักจึงแสดงให้เห็นถึงความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและความเหนือกว่าในการพัฒนา

การศึกษาโครงสร้างการผลิต เปรียบเทียบระหว่างสุพรรณบุรี ราชบุรี อโยธยา สระบุรี นครนายก และปราจีนบุรี (ตารางที่ 6.11) โดยพิจารณาองค์ประกอบของสัดส่วนมูลค่าการผลิตภาคเกษตรกรรม หรือปฐมภูมิ ภาคอุตสาหกรรมหรือทุติยภูมิ : ภาคการค้า บริการหรือตติยภูมิ

ปรากฏว่าหากพิจารณาจัด เรียงลำดับพื้นที่ใหม่ ตามมูลค่าการผลิตภาคเกษตรกรรม โดยเริ่มจากพื้นที่ที่มีการผลิตภาคเกษตรกรรมน้อยจะได้ดังนี้

สระบุรี	23.69	:	47.11	:	29.5
อโยธยา	26.61	:	30.20	:	43.19
ราชบุรี	29.51	:	36.81	:	33.67
นครนายก	38.66	:	6.25	:	55.09
สุพรรณบุรี	46.5	:	9.4	:	44.1
ปราจีนบุรี	47.28	:	9.88	:	42.83

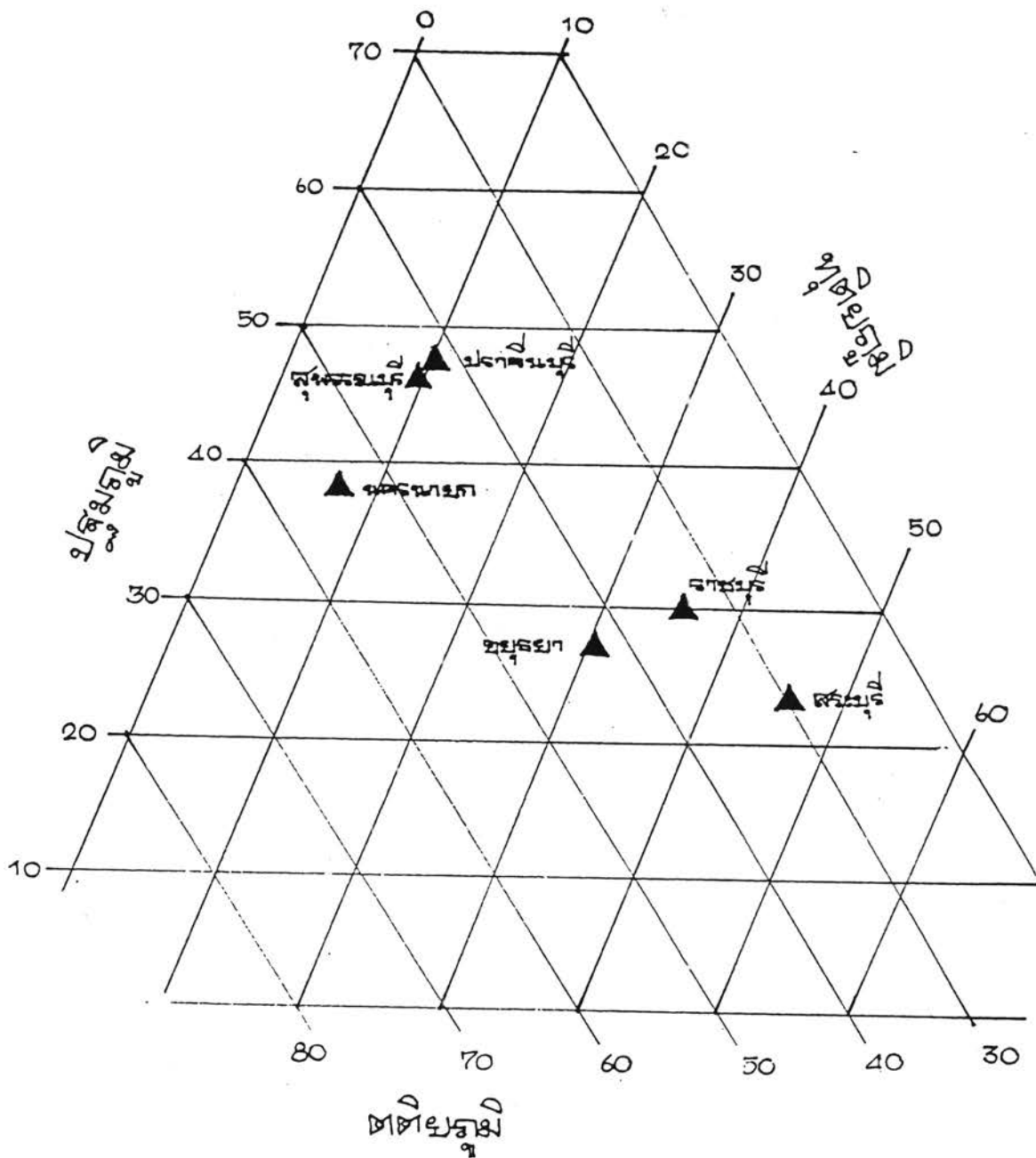
ดังนั้น เมื่อพิจารณาพื้นที่ตามลักษณะโครงสร้างเศรษฐกิจโดย เปรียบเทียบสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดระหว่างสาขาการผลิตขั้นปฐมภูมิ (Primary Sector) การผลิตขั้นทุติยภูมิ (Secondary Sector) และการผลิตขั้นตติยภูมิ (Tertiary Sector) ลักษณะการผลิตหลักของ สุพรรณบุรี ราชบุรี อโยธยา สระบุรี นครนายก และปราจีนบุรี จะเป็นดังนี้

- พื้นที่ที่มีการผลิตหลักเป็นเกษตรกรรมมากกว่าร้อยละ 40 ของการผลิตรวม โดยมีการค้าและบริการเป็นการผลิตอันดับรอง ส่วนอุตสาหกรรมยังมีบทบาทน้อยมาก (ต่ำกว่าร้อยละ 15) ได้แก่ สุพรรณบุรี และ ปราจีนบุรี

ตารางที่ 6.11 แสดงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

พ.ศ. 2518 และ 2528

โยธาวิทยา (จังหวัด)	รายได้เฉลี่ยต่อคน (บาท) (%)	มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ จังหวัด (ล้านบาท)	ภาคเกษตรกรรม Primary Sector	ภาคอุตสาหกรรม Secondary Sector	ภาคการค้าและบริการ Tertiary Sector	
1. สุพรรณบุรี	2518	4721	3168.3	1789.6 (56.0)	246.9 (7.0)	1121.0 (35.4)
	2528	5879	4434.8	2062.4 (46.5)	410.3 (9.4)	1957.1 (44.1)
2. ราชบุรี	2518	6081	3369.3	1222.7 (36.29)	1012.5 (30.05)	1134.1 (33.65)
	2528	8848	5054.7	1757.5 (34.91)	2192.5 (36.81)	2004.7 (39.67)
3. อุทัย	2518	3520	2045.4	748.8 (36.6)	620.4 (30.33)	676.2 (33.06)
	2528	4572	3167.2	842.8 (26.51)	556.6 (30.20)	1367.8 (43.15)
4. สระบุรี	2518	5443	2302.4	773.6 (33.6)	735.3 (31.94)	793.5 (34.46)
	2528	9872	4765.1	1114.4 (23.35)	2244.8 (47.11)	1405.9 (29.5)
5. นครนายก		3242	609.6	325.1 (54.97)	38.8 (6.38)	235.6 (38.65)
		5116	1064.2	441.4 (48.62)	66.5 (11.64)	586.3 (55.08)
6. ปราชินบุรี		3362	1751.6	851.7 (48.62)	203.9 (11.64)	696 (39.74)
		5039	3734.0	1765.5 (47.26)	369.1 (8.88)	1599.4 (42.83)
ค่าเฉลี่ย (X)		4394.8 6626.6				



සෛල රූපය 6.2 සහජයක් සහ සංරචක සංරචක සංරචක සංරචක

- พื้นที่ที่มีการผลิต เกษตรกรรมและบริการ เป็นการผลิตหลักโดยมีส่วนของการผลิตภาคเกษตรกรรมระหว่างร้อยละ 30-40 และภาคบริการมากกว่าครึ่งหนึ่งของการผลิตรวมเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ นครนายก

- พื้นที่ที่มีการผลิตภาคอุตสาหกรรมและบริการ เป็นการผลิตนำโดยมีภาคอุตสาหกรรมมากกว่าร้อยละ 25 ของการผลิตรวม ได้แก่ ราชบุรี อุทัย และสระบุรี

การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทาง เศรษฐกิจของพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะแตกต่างกันไป โครงสร้างทาง เศรษฐกิจของราชบุรีและสระบุรีนี้ ได้ว่ามีระดับการพัฒนาสูงกว่าพื้นที่อื่น ส่วนโครงสร้างทาง เศรษฐกิจของสุพรรณบุรีนับได้ว่าพัฒนาน้อยมาก โดยประชากรในพื้นที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในระดับปานกลาง มูลค่าผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นเพียง เล็กน้อยและฐานการผลิตยังพึ่งภาค เกษตรกรรมค่อนข้างมาก ลักษณะโครงสร้างทาง เศรษฐกิจของสุพรรณบุรีคล้ายคลึงกับ ปราชินบุรีมากที่สุด

6.2.7.3 การตั้งถิ่นฐานและระบบชุมชน

ลักษณะการแบ่ง เขตการปกครอง

การแบ่ง เขตการปกครองในระดับต่างๆ ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นั้นๆ กับสภาพภูมิประเทศและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น พื้นที่ราบลุ่มและพื้นที่อื่นปราศจากอุปสรรคทางภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐานของประชากรจะหนาแน่น เขตการปกครองจะถูกแบ่งซอยในขนาดเล็ก ในพื้นที่ซึ่งมีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานค่อนเนื่องมายาวนาน อันอาจเนื่องมาจากสถานที่ตั้งที่ให้ประโยชน์ในการป้องกันตนเองให้ความปลอดภัยและโอกาสดำรงชีวิตได้ดีมาตลอด ประชากรในเขตนี้จะหนาแน่น เขตการปกครองจะถูกแบ่งซอยในขนาดเล็กเช่นกัน ซึ่งต่างจากพื้นที่ที่เป็น เทือกเขาสูง ป่าไม้ปกคลุม การตั้งถิ่นฐานจะเบาบาง เขตการปกครองจะมีขนาดใหญ่

ถ้าพิจารณาการแบ่ง เขตการปกครองในระดับตำบลของสุพรรณบุรี ราชบุรี อุทัย สระบุรี นครนายก และปราชินบุรี พบว่ามีความสัมพันธ์กับลุ่มน้ำที่เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางการปกครองของพื้นที่นั้น ตำบลขนาดเล็กจะกระจุกตัวหนาแน่นอยู่บริเวณลุ่มน้ำสำคัญของพื้นที่ลักษณะ เช่นนี้ปรากฏอยู่ทั่วไปใน เขตภาคกลาง ภาคตะวันตกและภาคตะวันออกของประเทศทั้งนี้ เนื่อง

จากการพัฒนาของชุมชนได้เริ่มจากชุมชนริมน้ำที่มีเส้นทางน้ำเป็นสายเลือกหล่อเลี้ยงพื้นที่มาก่อน
เขตการปกครองขนาดใหญ่จะอยู่บริเวณขอบรอบนอกคือเมืองคามแนวเขตแดนซึ่งมักเป็นเขตป่า
ไม้ของพื้นที่ เช่น

- ค.องค์พระ ของสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นบริเวณเทือกเขาสูงมีป่าไม้
ปกคลุมที่เนื่องจากป่าไม้ในจังหวัดกาญจนบุรี

- ค.สวนผึ้ง ค.บ้านบึง ค.บ้านคา ของราชบุรี ซึ่งเป็นแนวชาย
แดนด้านตะวันตกติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่า พื้นที่เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาตะนาวศรี

- อยุธยา พื้นที่ทั้งหมดแบ่งซอยเป็นตำบลขนาดเล็กแทบทั้งสิ้น

- ค.วังม่วง บริเวณเขตแดนติดต่อกับลพบุรี ค.ลำพูนกลาง

ค.หนองย่างเสือ และ ค.มิตรภาพ ของสระบุรี ซึ่งเป็นรอยต่อระหว่างภาคกลางกับภาค -
ตะวันออกเฉียงเหนือ สภาพพื้นที่เป็นป่าไม้ปกคลุม

- ค.สาริกา ค.ทับผึ้ง ของนครนายก สภาพพื้นที่เป็นเนินสูงและ
ป่าไม้ปกคลุม ภูเขาในบริเวณนี้คือ เขาใหญ่ และเขาเขียว ที่ต่อเนื่องมาจากเทือกเขาตองพญาเย็น

- ค.โคกปีบ ค.หนองน้ำใส ค.ช่องกุ่ม ค.คาพระยา ของ
ปราจีนบุรี

ระบบชุมชนและค่าเฉลี่ยของเขตปกครองในระบบตำบลเมื่อเรียง
ลำดับจากขนาดพื้นที่เมื่อเรียงจากพื้นที่ที่มีขนาดเฉลี่ยตำบลค่าน้อยที่สุดไปหาพื้นที่ที่มีขนาดเฉลี่ยตำบล
มากที่สุด จะเป็นดังนี้

อยุธยา ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางอำนาจสำคัญนานถึง 413 ปี นับได้
ว่าเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานที่มีอายุยาวนานมาก สภาพภูมิประเทศซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนลุ่มน้ำ
จากแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี ทำให้พื้นดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก
โดยเฉพาะการทำนา ชุมชนได้พัฒนาขึ้นหนาแน่นตามแนวแม่น้ำดังกล่าว ระบบชุมชนอยุธยาประกอบด้วย
ด้วย 16 อำเภอ 200 ตำบล 1457 หมู่บ้าน 3 เทศบาล 19 สุขาภิบาล ขนาดเฉลี่ยของตำบล
12 ตารางกิโลเมตร

สระบุรี โดยลักษณะสภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นที่ราบลุ่มคือ เนื่องจาก
อยุธยา ทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นในแถบด้านตะวันตกของจังหวัด นอกจากนี้บริเวณนี้ยังเป็นชุมทางการ
คมนาคมที่สำคัญด้วย ระบบชุมชนของสระบุรีประกอบด้วย 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 109 ตำบล 935

หมู่บ้าน 3 เทศบาล 17 สุขาภิบาล ขนาดเฉลี่ยของตำบล 33 ตารางกิโลเมตร

ราชบุรี ตำบลขนาดเล็กจะกระจายตัวอยู่ทางด้านตะวันออกของพื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มของแม่น้ำแม่กลอง และเป็นเขตที่สะดวกแก่การคมนาคมติดต่อกับพื้นที่อื่นโดยเฉพาะกับกรุง เทพมหานคร ระบบชุมชนของราชบุรีประกอบด้วย 9 อำเภอ 102 ตำบล 857 หมู่บ้าน 3 เทศบาล 16 สุขาภิบาล ขนาดเฉลี่ยของตำบล 51 ตารางกิโลเมตร

สุพรรณบุรี เนื่องจากภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มและเป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานเก่า การกระจายตัวของตำบลขนาดเล็กปรากฏเรียงรายไปตามแม่น้ำท่าจีน ตำบลขนาดเล็กเหล่านี้ส่วนใหญ่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมาช้านาน ระบบชุมชนของสุพรรณบุรีประกอบด้วย 9 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 762 หมู่บ้าน 2 เทศบาล 18 สุขาภิบาล ขนาดเฉลี่ยของตำบล 52 กิโลเมตร

นครนายก สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบที่อยู่ในหุบเขา ตำบลขนาดเล็กจึงกระจุกตัวอยู่ในบริเวณแม่น้ำนครนายก ซึ่งเป็นแควของแม่น้ำบางปะกง ระบบชุมชนของนครนายกประกอบด้วย 4 อำเภอ 39 ตำบล 392 หมู่บ้าน 1 เทศบาล 4 สุขาภิบาล ขนาดเฉลี่ยของตำบล 55 ตารางกิโลเมตร

ปราจีนบุรี ภูมิประเทศของจังหวัดนี้ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นที่ราบคือทางใต้ของจังหวัดและแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกง ซึ่งบริเวณนี้จะปรากฏการกระจุกตัวของตำบลขนาดเล็ก ระบบชุมชนของปราจีนบุรีประกอบด้วย 12 อำเภอ 11 กิ่งอำเภอ 107 ตำบล 1054 หมู่บ้าน 3 เทศบาล 13 สุขาภิบาล ขนาดเฉลี่ยของตำบล 112 ตารางกิโลเมตร

การพิจารณาสภาพความเจริญในพื้นที่การตั้งถิ่นฐานจากเขตปกครองในระดับตำบล ซึ่งเป็นเขตพื้นที่การปกครองในขนาดต่ำสุดที่จะสามารถจัดหาข้อมูลนำมาวิเคราะห์ได้นั้น ทำให้เห็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานได้เป็นอย่างดี

6.2.7.4 การก่อตัวเป็นเมืองและชุมชนศูนย์กลาง

ถึงแม้ว่าเทศบาลและสุขาภิบาลจะเป็น เขตการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่นเดียวกันแต่เทศบาลต่างๆ ทั้งกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา เป็นที่ยอมรับให้เป็นเขตเมืองทั้งหมด ส่วนชุมชนศูนย์กลางนั้นหมายถึงสุขาภิบาลต่างๆ ซึ่งยังไม่ถือเป็นเขตเมืองที่สมบูรณ์ได้ เนื่องจากการเติบโตของความเป็นเมืองของสุขาภิบาลมีขนาดแตกต่างกันมาก สุขาภิบาลบางแห่ง เป็นเมืองที่มีความเจริญสูง แต่บางแห่งมีลักษณะเป็นชุมชนชนบทอยู่คืออิทธิพลของศูนย์กลางความเจริญอื่น

การศึกษาภาพรวมของประชากรเขตเมืองและชนบท ในที่นี้ได้ใช้ประชากร เขตเทศบาลรวมกับ เขตสุขาภิบาลทั้งหมดเป็นประชากรเมือง ซึ่งเป็นแนวทางกว้างๆ นำสู่การศึกษาการก่อตัวเป็นเมือง และในการพิจารณาถึงลักษณะชุมชนศูนย์กลางได้ใช้ขนาดและควมหนาแน่นประชากรในเขตสุขาภิบาลเป็นสำคัญ โดยชุมชนสุขาภิบาลที่มีขนาดประชากรน้อยกว่า 5,000 คน จะมีลักษณะเป็นชุมชนชนบทมากกว่า เนื่องจากอุตสาหกรรมและกิจกรรมต่างๆ เช่น ศาสนา และร้านค้ายังมีน้อย ส่วนสุขาภิบาลที่มีขนาด 5,000 คนขึ้นไป ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนที่มีประชากรอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่พอควร อยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกันมากกว่าที่จะมีลักษณะการกระจายของประชากรไปทั่วพื้นที่โดยไม่มีจุดหมาย สุขาภิบาลในลักษณะนี้จะเป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม กำลังคน และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ที่สูงกว่าและพัฒนาขึ้น เป็นเมืองศูนย์กลางในเขตชนบทได้

ถ้าพิจารณาประชากรในเขตเมืองของสุพรรณบุรี ราชบุรี

อยุธยา สระบุรี นครนายก และปราจีนบุรี จากเทศบาลและสุขาภิบาลในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยเทศบาล 15 แห่ง สุขาภิบาล 87 แห่ง จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลจัดว่าเป็นประชากรเขตเมือง ในปีพ.ศ. 2528 จำนวนประชากรเขตเมืองมีจำนวน 947,589 คน (ตารางที่ 6.12 และแผนภูมิที่ 6.4)

ราชบุรีซึ่งเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานที่มีประวัติต่อเนื่องยาวนาน ในปัจจุบันนับได้ว่าเป็นพื้นที่ซึ่งมีลักษณะได้เปรียบหลายด้าน ปรากฏว่าราชบุรีมีประชากรในเขตเมืองสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 23.7 ของกลุ่มพื้นที่ศึกษาและคิดเป็นร้อยละ 32.84 ของประชากรในจังหวัดราชบุรี อันดีรองลงไปได้แก่ อยุธยา ซึ่งมีประชากรในเขตเมืองขนาดใกล้เคียงกับราชบุรีคือ ร้อยละ 23.0 ของกลุ่มพื้นที่ศึกษาและคิดเป็นร้อยละ 33.37 ของประชากรในจังหวัดอยุธยา

ตารางที่ 6.12 ขนาดและการกระจายของเมือง-ชุมชนหนาแน่น พ.ศ.2528

	ประชากร เขตเมือง (คน)	การก่อตัวเป็นเมือง-ชุมชนศูนย์กลาง			
		> 50,000	20,000 - 50,000	10,000 - 20,000	< 10,000
เทศบาล	37,373		25,487 (1)	11,886 (1)	
สุขาภิบาล	113,263			43,110 (3)	70,153 (15)
สุพรรณบุรี	150,636 (15.9)				
เทศบาล	79,584		68,242 (2)	11,342 (1)	
สุขาภิบาล	145,061			32,934 (6)	62,127 (10)
ราชบุรี	224,645 (23.7)				
เทศบาล	72,150	59,214 (1)			12,936 (2)
สุขาภิบาล	145,773			60,655 (4)	85,118 (15)
อยุธยา	217,923 (23.0)				
เทศบาล	77,925	53,467 (1)		24,458 (2)	
สุขาภิบาล	119,632		27,467 (1)	43,280 (4)	48,915 (12)
สระบุรี	197,557 (20.9)				
เทศบาล	10,549			10,549 (1)	
สุขาภิบาล	14,678				14,678 (4)
นครนายก	25,227 (2.7)				
เทศบาล	43,129		22,886 (1)	15,713 (1)	4,530 (1)
สุขาภิบาล	88,472			36,591 (3)	51,881 (10)
ปราจีนบุรี	131,601 (13.9)				
รวม	947,589 (100)				

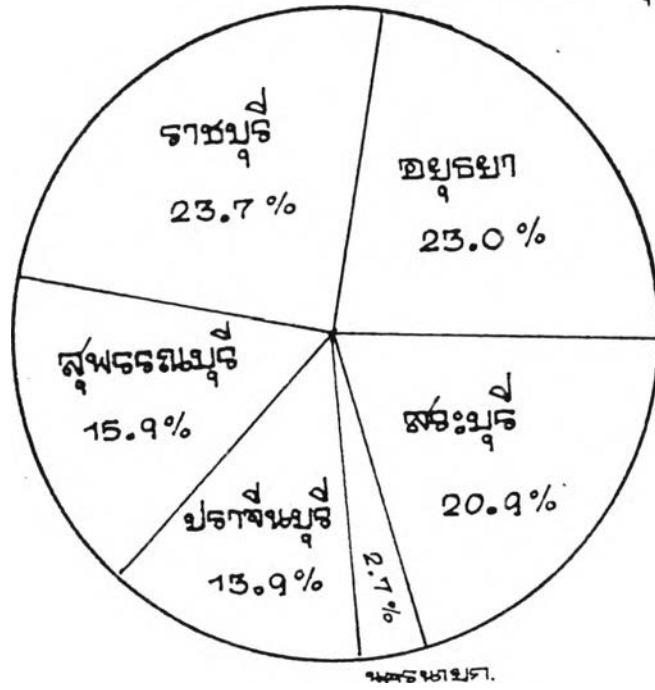
(...) = จำนวนแห่ง

ตารางที่ 6.12 ข แสดงจำนวนประชากรและความหนาแน่นระดับเทศบาล พ.ศ. 2518 และ

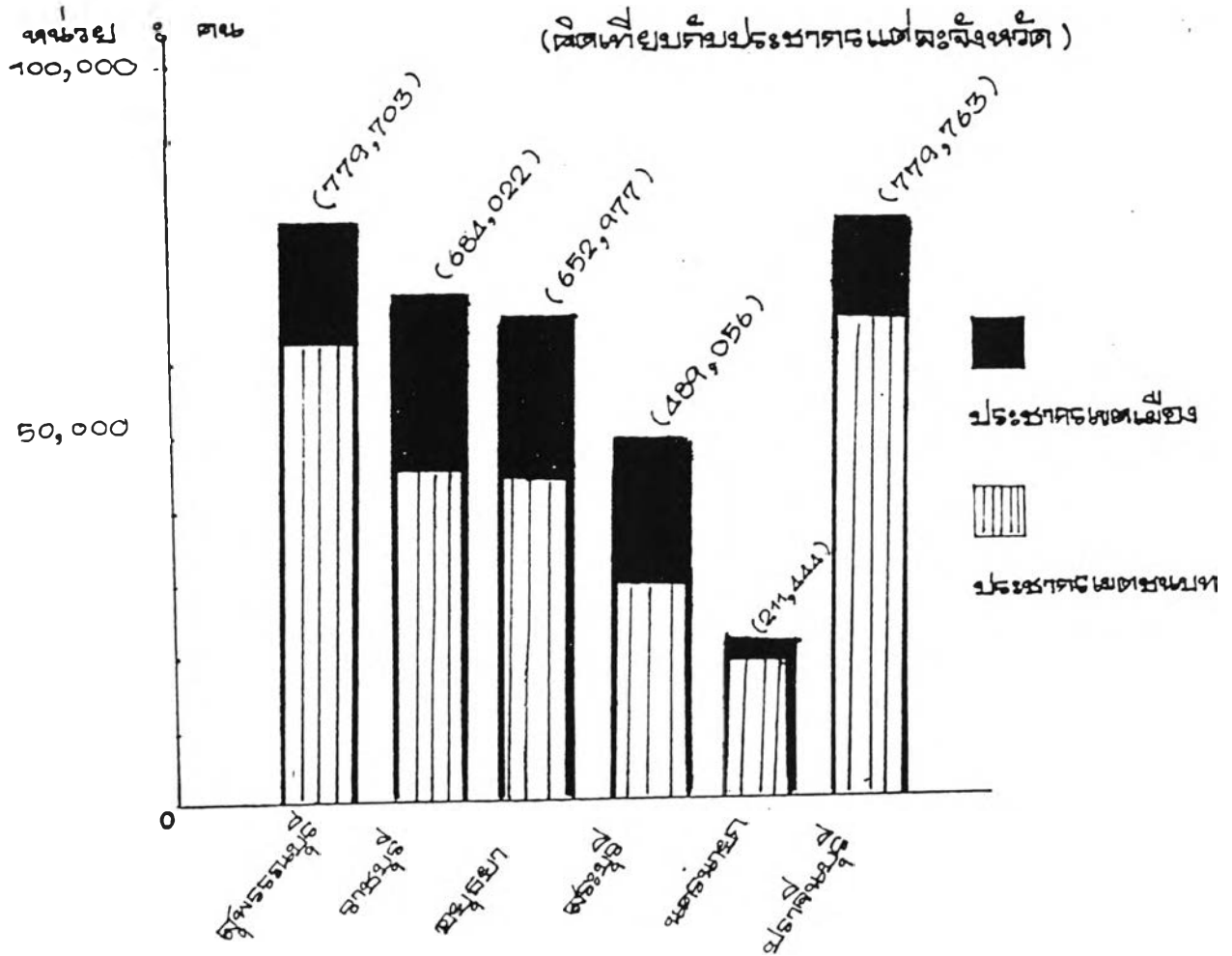
พ.ศ. 2528

ชุมชนเทศบาล	ขนาดพื้นที่ (ตร. กม.)	จำนวนประชากร (คน)		ความหนาแน่นประชากร (คน/ตร.กม.)	
		พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2528	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2528
ท.ม.สุพรรณบุรี	9.013	21,232	25,487	2,356	2,828
ท.ค.สองพี่น้อง	10.4	10,537	11,886	1,013	1,143
<u>รวมสุพรรณบุรี</u>	19.413	31,769	37,373	1,636	1,925
ท.ม.ราชบุรี	5.0	36,720	43,080	7,344	8,616
ท.ม.บ้านโป่ง	2.91	23,606	25,162	8,112	8,647
ท.ม.โพธาราม	2.6	10,383	11,342	3,993	4,362
<u>รวมราชบุรี</u>	10.51	70,709	79,584	6,728	7,572
ท.ม.พระนครศรีอยุธยา	14.0	48,602	59,214	3,472	4,230
ท.ม.เสนา	1.2	4,852	4,867	4,043	4,056
ท.ค.ท่าเรือ	3.0	6,748	8,069	2,249	2,690
<u>รวมอยุธยา</u>	18.2	60,202	72,150	3,308	3,964
ท.ม.สระบุรี	20.13	38,911	53,467	1,933	2,656
ท.ค.แก่งคอย	5.0	10,318	11,876	2,063	2,375
ท.ค.หนองแค	4.05	10,093	12,582	2,492	3,107
<u>รวมสระบุรี</u>	29.18	59,317	77,925	2,033	2,670
ท.ม.นครนายก	3.37	9,256	10,549	2,747	3,130
<u>รวมนครนายก</u>	3.37	9,256	10,549	2,747	3,130
ท.ม.ปราจีนบุรี	8.09	19,357	22,886	2,395	2,829
ท.ค.กบินทร์บุรี	4.48	5,017	4,530	1,120	1,011
ท.ค.อรัญประเทศ	5.0	14,790	15,713	2,958	3,143
<u>รวมปราจีนบุรี</u>	17.57	39,182	43,129	2,230	2,455

(แสดงภาพรวมในภาคอุตสาหกรรม)



(แสดงภาพรวมการประกอบธุรกิจในภาคเกษตร)



สระบุรี มีประชากรในเขตเมือง คิดเป็นร้อยละ 20.9 ของกลุ่มพื้นที่ศึกษา แต่ประชากรเมืองของสระบุรีคิดเป็นร้อยละ 40.27 ของประชากรทั้งจังหวัด ซึ่งนับได้ว่า เป็นสัดส่วนค่อนข้างสูง

สุพรรณบุรี ซึ่งเคยเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานสำคัญในอดีต ในปัจจุบันถึงจะมีประชากรรวมสูงกว่าพื้นที่กลุ่มศึกษา แต่ประชากรเมืองของสุพรรณบุรี คิดเป็นร้อยละ 15.9 ของกลุ่มพื้นที่ศึกษา และประชากรในเขตเมืองของสุพรรณบุรีคิดเป็นร้อยละ 19.31 ของประชากรทั้งจังหวัดซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชากรส่วนใหญ่ของชาวสุพรรณบุรีกระจายตัวอยู่ในชนบท

นครนายก ประชากรในเขตเมืองคิดเป็นร้อยละ 2.70 ของกลุ่มพื้นที่ศึกษา และคิดเป็นร้อยละ 11.93 ของประชากรทั้งจังหวัด

ปราจีนบุรี ประชากรในเขตเมืองคิดเป็นร้อยละ 13.9 ของกลุ่มพื้นที่ศึกษา และคิดเป็นร้อยละ 16.88 ของประชากรทั้งจังหวัด สัดส่วนประชากรในเขตเมืองของปราจีนบุรี มีขนาดใกล้เคียงกับสุพรรณบุรีมาก

ขนาดชุมชน เทศบาลและสุขาภิบาลยังมีความแตกต่างกัน โดยอาศัยแนวทางจากการวิเคราะห์ เพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่เฉพาะและระบบชุมชน⁽¹⁾ ซึ่งศึกษาขนาดชุมชน เทศบาล-สุขาภิบาลทั่วประเทศ โดยจำแนกกลุ่มตามขนาดประชากรอย่างง่าย ๆ ได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ขนาดประชากรมากกว่า 50,000 คน ส่วนใหญ่จะเป็นเทศบาลขนาดใหญ่ เป็นเมืองศูนย์กลางที่มีความสำคัญระดับภาคหรืออนุภาค ถ้าเป็นสุขาภิบาลขนาดใหญ่ นั้น ส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากสภาพที่อำนวยความสะดวก โดยเฉพาะเป็นที่ตั้งของแหล่งงานอุตสาหกรรมสำคัญ

¹ เกียรติ จิวกุล และคณะ , การวิเคราะห์เพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่เฉพาะและระบบชุมชน , โครงการวิจัย สาขาการวางแผนภาค เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาประกอบการวางแผนพัฒนาประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2524

เมื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับ เทศบาลและสุขาภิบาลของสุพรรณบุรี

ราชบุรี อโยธยา สระบุรี นครนายก และปราจีนบุรี พบว่ามีเพียงเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา และเทศบาลเมืองสระบุรี เท่านั้นที่มีขนาดประชากรตามเกณฑ์

กลุ่มที่ 2 ขนาดประชากรระหว่าง 20,000-50,000 คน จะเป็นเมืองที่มีความสำคัญในระดับอนุภาค หรือเป็นชุมชนที่มีความสำคัญทางด้านการบริการค่อพื้นที่ขนาดใหญ่รอบข้าง ในระดับเทศบาลจะเป็นเทศบาลที่เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางของจังหวัด

ชุมชนเทศบาล-สุขาภิบาล ในระดับนี้ของกลุ่มพื้นที่ศึกษา ได้แก่ เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เทศบาลเมืองราชบุรี เทศบาลเมืองบ้านโป่ง เทศบาลเมืองปราจีนบุรี ในระดับสุขาภิบาลมีเพียงแห่งเดียวคือ พระพุทธบาท ชุมชนในกลุ่มนี้มีความเจริญค่อนข้างสูงและมีเขตอิทธิพลครอบคลุม เหนือ เขต เมืองอื่นในจังหวัดนั้น

กลุ่มที่ 3 มีขนาดประชากรระหว่าง 10,000-20,000 คน เป็นชุมชนขนาดกลางที่มีความเจริญพอเพียงที่จะทำหน้าที่เป็นเมืองหรือชุมชนศูนย์กลางอย่างสมบูรณ์ได้

ชุมชนในระดับนี้ของพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่จะเป็นเทศบาลตำบลและสุขาภิบาลที่เป็นศูนย์กลางขนาดย่อยในจังหวัด ช่วยกระจายบริการให้แก่ชุมชนชนบทในเขตของตน

- ท.ค. สองพี่น้อง ท่าเสด็จ สามชุก อู่ทอง (สุพรรณบุรี)
- ท.ม. ไทราราม หลักเมือง ห้วยชินสีห์ ท่าผา ศรีดอนไผ่

ดำเนินสะดวก บางแพ (ราชบุรี)

- อโยธยา หักไถ่ ลำตาเสา บางบาล (อโยธยา)
- ท.ค. หนองแซง ข.ค. แก่งคอย หน้าพระลาน ทัพขวาง

ท่าลาน จังม่วง (สระบุรี)

- ท.ม. นครนายก (นครนายก)
- ท.ม. อรัญประเทศ วังน้ำเย็น วัฒนานคร สระแก้ว

(ปราจีนบุรี)

เป็นที่สังเกตว่าชุมชนระดับนี้กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพ
การพัฒนาสูง กลุ่มพื้นที่ศึกษา คือ ราชบุรี และสระบุรี ลักษณะการกระจายเป็นดังนี้ ในราชบุรี
7 แห่ง เป็นจำนวนประชากร 94,276 คน ในสระบุรี 6 แห่งเป็นจำนวนประชากร 67,738
คน การก่อตัว เป็น เมืองและชุมชนศูนย์กลางในระดับนี้พบว่ามีผลสำคัญในฐานะ เป็นกลไกใน
ค้ำระบบชุมชนที่จะ เสริมให้การพัฒนาคอ้งตัวยิ่งขึ้น

กลุ่มที่ 4 ขนาดประชากรมีน้อยกว่า 10,000 คน เป็นชุมชน
เทศบาล-สุขาภิบาลขนาดเล็ก

ในระดับเทศบาล ได้แก่ ท.ม. เสนา ท.ค. ท่าเรือ (อยุธยา)
ท.ม.กบินทร์บุรี (ปราจีนบุรี)

ในระดับสุขาภิบาลจะกระจายอยู่ใน สุพรรณบุรี 15 แห่ง ใน
อยุธยา 15 แห่ง ในสระบุรี 12 แห่ง ในราชบุรี 10 แห่ง ในปราจีน 10 แห่ง และใน -
นครนายก 4 แห่ง

ความหนาแน่นประชากรย่อมแสดงให้เห็นถึงสภาพการกระจาย
ตัว เป็น เมืองและชุมชนศูนย์กลางในบริเวณนั้น(จากตารางที่ 6.13) ได้การเปรียบเทียบความ
แตกต่างของความหนาแน่นประชากรของสุพรรณบุรี ราชบุรี อยุธยา สระบุรี นครนายก และ
ปราจีนบุรี ระหว่างความหนาแน่นประชากรรวมในพื้นที่ทุกเขตกิ่งถิ่นฐานกับความหนาแน่นของ
ประชากร เมื่อไม่รวม เขตการก่อตัว เป็นเมืองและชุมชนศูนย์กลาง (พื้นที่เทศบาลและสุขาภิบาล)
ซึ่งพื้นที่ที่มีผลต่างสูงสุดย่อมแสดงให้เห็นถึงว่าพื้นที่นั้นมีการก่อตัว เป็น เมือง-ชุมชนศูนย์กลางสูงสุด
ด้วย

จากการพิจารณาความแตกต่างระหว่างความหนาแน่นประชากร
รวมในพื้นที่ที่ทุก เขตกิ่งถิ่นฐานของจังหวัดกับความหนาแน่นประชากรที่ไม่รวมบริเวณเมือง-ชุมชน
ศูนย์กลางของจังหวัด (บริเวณเทศบาล-สุขาภิบาล) ของสุพรรณบุรี ราชบุรี อยุธยา สระบุรี
นครนายก และปราจีนบุรี (ตารางที่ 6.13) พื้นที่ที่มีการก่อตัว เป็นเมือง-ชุมชนศูนย์กลางสูงสุด
ได้แก่ อยุธยา รองลงไปเรียงตามลำดับได้แก่ ราชบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี นครนายก และ
ปราจีนบุรี

ตารางที่ 6.13 ความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นประชากรกับการก่อตัวเป็นเมืองและ
ชุมชนศูนย์กลาง พ.ศ.2528

พื้นที่ (จังหวัด)	ความแตกต่าง ประชากรต่อพื้นที่ ใช้ประโยชน์ (คน/ตร.กม.)	ความหนาแน่นประชากร		ความแตกต่าง ของการก่อตัว ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)
		ไม่รวมเทศบาล (คน/ตร.กม.)	ไม่รวมเทศบาล และสุขาภิบาล (คน/ตร.กม.)	
	(1)	(2)	(3)	(4)
1. สุพรรณบุรี	165	139	121	44
2. ราชบุรี	162	112	92	70
3. อโยธยา	255	229	182	73
4. สระบุรี	140	116	84	56
5. นครนายก	131	95	88	43
6. ปราชินบุรี	86	62	55	31

- หมายเหตุ (1) = จำนวนประชากรภาค ÷ พื้นที่การปกครอง - พื้นที่ป่าไม้สมบูรณ์
- (2) = ประชากรรวม - ประชากรเทศบาล ÷ พื้นที่ปกครอง - พื้นที่เทศบาล
- (3) = ประชากรรวม - ประชากรเทศบาลและสุขาภิบาล ÷ พื้นที่ปกครองรวม -
พื้นที่เทศบาลและสุขาภิบาล

6.2.8 การวิเคราะห์สภาพการพัฒนา

การศึกษาในส่วนที่แล้วทำให้เห็นถึงโครงสร้างด้านต่างๆ ของสุพรรณบุรีที่มีลักษณะเสียเปรียบพื้นที่อื่นในทำเลที่ตั้งคล้ายคลึงกันจากโครงสร้างที่เสียเปรียบทำให้การพัฒนาของสุพรรณบุรีดำเนินไปได้ช้า การศึกษาในระดับนี้จึงจะทำการประเมินค่าความแตกต่างของระดับการพัฒนาของแต่ละพื้นที่ โดยใช้ตัวร่วมของพื้นที่ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตของประชากรในแต่ละพื้นที่ ระดับการพัฒนาในที่นี้จะเป็นการเปรียบเทียบขนาดการพัฒนาโดยคิดเป็นอัตราส่วนต่อขนาดจำนวนประชากร

การกำหนดตัวแปร

การพิจารณาระดับการพัฒนาหรือค่าของการพัฒนาได้คัดเลือกตัวแปรเพื่อใช้ในการพิจารณาจัดลำดับจำนวน 6 ตัวดังนี้

1. มูลค่าผลิตภัณฑ์รวมต่อหัวประชากรเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ.2524-2528
2. มูลค่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่อหัวประชากรเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2524-2528
3. สัดส่วนร้อยละของประชากรใน เขตเทศบาลและสุขาภิบาลต่อประชากรทั้งหมด พ.ศ.2528
4. ความหนาแน่นประชากรในบริเวณพื้นที่ใช้ประโยชน์ พ.ศ.2528
5. สัดส่วนประชากรที่สำเร็จมัธยมศึกษาต่อประชากรทั้งหมด พ.ศ.2523
6. ค่าการจราจรขนส่งทางบกต่อประชากร 1,000 คน

การปรับค่าตัวแปร

(ตารางที่ 6.14 และ 6.15)

จากการรวบรวมและพิจารณาข้อมูลในชั้นคอนแรก พบว่าข้อมูลตัวแปรมีมาตรฐานที่แตกต่างกัน เพื่อลดข้อบกพร่องในการ เปรียบเทียบข้อมูลต่างๆ และลดความคลาดเคลื่อนในการวิเคราะห์ จึงได้นำวิธีการทางสถิติมาช่วยแปลงค่าข้อมูลดิบทั้งหมดให้เป็นคะแนนมาตรฐาน ซึ่งทำให้สามารถนำมา บวก ลบ คูณ และหารกันได้ โดยใช้

$$Z_1 = \frac{X_1 - A}{B}$$

Z_1 ค่าคะแนนมาตรฐานของตำแหน่งที่ต้องการทราบ

X_1 ค่าคะแนนดิบของตำแหน่งที่ต้องการทราบ

A ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) ของข้อมูลชุดนั้น

B ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของข้อมูลชุดนั้น

คะแนนมาตรฐานที่คำนวณได้และมีเครื่องหมายบวก หมายความว่าอยู่สูงกว่าค่าเฉลี่ย (Mean) ของข้อมูลทั้งหมด ส่วนที่มีเครื่องหมายลบหมายความว่าอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของข้อมูลชุดนั้น ทั้งนี้ผลรวมของค่าคะแนนมาตรฐานของข้อมูลทั้งหมดจะเท่ากับ 0 เสมอ

เมื่อรวมค่าคะแนนมาตรฐานของตัวแปรต่างๆ ในแต่ละพื้นที่จะเห็นความแตกต่างในการพัฒนาได้ชัดเจนเพียงพอในการจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่ศึกษา 6 จังหวัด

การกำหนดลำดับความสำคัญของพื้นที่ศึกษา

ในการวิเคราะห์ที่ผ่านมาโดยตลอดได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในการพัฒนาของพื้นที่ สุพรรณบุรี ราชบุรี อโยธยา ลีระบุรี นครนายก และปราจีนบุรี ที่สุดของการวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบได้กำหนดลำดับการพัฒนา

ลำดับการพัฒนา จากมากไปน้อยดังนี้

อันดับ 1 สระบุรี

2 ราชบุรี

3 อโยธยา

4 นครนายก

5 สุพรรณบุรี

6 ปราจีนบุรี

ตารางที่ 6.14 แสดงค่าตัวแปรที่ใช้ในการพิจารณาจัดลำดับ

พื้นที่ศึกษา (6 จังหวัด)	ผลิตภัณฑ์มวล รวมต่อหัว ประชากร	ผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรม ต่อหัว ประชากร	สัดส่วน ประชากร เมือง (%)	ความหนาแน่น ประชากร	สัดส่วน ประชากร ที่สำเร็จ ชั้นมัธยม ศึกษา	การจราจร ทางบกต่อ 1,000 คน
1. สุพรรณบุรี	5664	516	19.38	165	5.75	5
2. ราชบุรี	8392	3022	33.32	162	9.12	16
3. อัญญา	4587	1428	33.76	255	9.82	17
4. สระบุรี	8888	3989	40.82	140	9.65	42
5. นครนายก	4892	284	12.08	131	8.73	14
6. ปราจีนบุรี	4744	465	17.52	86	6.39	4
\bar{X}	6194.5	1617.3	26.15	156.5	0.42	16.33
S.D.	1936.48	1546.1	11.34	56.03	1.74	13.75

ตารางที่ 6.15 แสดงคะแนนมาตรฐานตัวแปรและลำดับที่

พื้นที่ ตัวแปร	คะแนนมาตรฐาน						คะแนนรวม	ลำดับที่
	1	2	3	4	5	6		
1	-0.27	-0.17	-0.6	0.15	-1.44	-0.82	-3.69	5
2	1.13	0.91	0.63	0.10	0.51	-0.02	3.26	2
3	-0.83	-0.12	0.67	1.76	0.91	0.05	0.05	3
4	1.39	1.48	1.29	-0.29	0.81	1.87	6.55	1
5	-0.67	-0.86	-1.24	-0.45	0.28	-0.17	-3.11	4
6	-0.75	-0.75	-0.76	-1.26	-1.06	-0.89	-5.47	6

ที่มา : ตารางที่

$$Z_i = \frac{X_i - A}{B}$$

Z_i = ค่าคะแนนมาตรฐานของตำแหน่งที่ต้องการทราบ

X_i = ค่าคะแนนดิบของตำแหน่งที่ต้องการทราบ

A = ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) ของข้อมูลชุดนั้น

B = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของข้อมูลชุดนั้น

6.3 มูลเหตุของความเสียเปรียบเชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรี

สุพรรณบุรีเป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานที่เจริญรุ่งเรือง เคยมีความเหมาะสมเป็นศูนย์กลางและนำความเจริญมาสู่สุพรรณบุรี และภูมิภาคที่เกี่ยวข้อง แต่เมื่อองค์ประกอบภายนอกและภายในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป ย่อมส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในทำเลที่ตั้งและมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทต่าง ๆ บนพื้นที่

ความเสียเปรียบเชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรี สามารถแสดงประเด็นมูลเหตุได้ดังนี้

6.3.1 ลักษณะทางกายภาพ

จากการศึกษาถึงสภาพทั่วไปของสุพรรณบุรีและการเปลี่ยนแปลงในทำเลที่ตั้งของสุพรรณบุรี ตลอดจนการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพของสุพรรณบุรีกับพื้นที่ที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ได้สอดคล้องกับแนวทฤษฎี รูปแบบของเมืองและการวิเคราะห์พื้นที่ กล่าวคือ ในประวัติศาสตร์ที่ระบบพื้นที่ยังไม่ซับซ้อน การเปลี่ยนแปลงของลักษณะภูมิประเทศจะส่งผลกระทบต่อสภาพและบทบาทของเมือง ในกรณีของสุพรรณบุรีจะเห็นได้ว่าการถอยร่นของแนวชายฝั่งทะเลเดิม ทำให้ประสิทธิภาพการเข้าถึงของเมืองอุททองลดลง เมืองอุททองซึ่งเคยเป็นเมืองศูนย์กลางมีบทบาทด้านเป็นเมืองท่าของอาณาจักรทวารวดีจึงเสื่อมถอยลง และเป็นเมืองร้างไปในที่สุด เมื่อเกิดศูนย์กลางใหม่ขึ้นแทนที่ แต่ต่อมาเมื่อระบบพื้นที่ซับซ้อนขึ้น โครงข่ายของพื้นที่ปรากฏในรูปของระบบเมืองที่ประกอบด้วยเมืองต่างลำดับศักราช (Hierarchies) ภายใต้ระบบการปกครองการบริหารที่รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง (Centralization) ซึ่งเริ่มขึ้นในสมัยอยุธยา สภาพของเมืองต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับเมืองหลวงตำแหน่งที่ตั้งของเมืองต่าง ๆ เริ่มสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก โดยเฉพาะกับเมืองหลวง ระยะทาง (Distance) เข้ามามีบทบาท สุพรรณบุรีเริ่มปรากฏความเสียเปรียบอย่างชัดเจน ในระบบพื้นที่ซึ่งมีกรุงเทพฯเป็นศูนย์กลาง ความเจริญที่สำคัญที่สุด สุพรรณบุรีเป็นเมืองอ่างลุ่มน้ำที่ตั้งอยู่ต่างแนวกับทิศทางการพัฒนาของกรุงเทพฯ แม่น้ำเป็นอุปสรรคสำคัญกั้นขวางความเจริญจากกรุงเทพฯไปสู่สุพรรณบุรี ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ไม่ว่ามนุษย์จะพัฒนาไปเพียงใดก็ตาม แม่น้ำยังคงเป็นอุปสรรคขวางกั้นความเจริญที่ยังไม่สามารถเอาชนะได้ จะปรากฏเห็นความได้เปรียบเสียเปรียบ เกิดขึ้นบนฝั่งแม่น้ำที่แตกต่างกัน...”¹

¹ เกียรติ จิระกุล, บวงส่วนจากการบรรยายวิชาการวางแผนภาค (Planning II) ภาคปลาย ปีการศึกษา 2526.

6.3.2 ผจญจากประวัติศาสตร์และทางสังคม

จากการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในทำเลที่ตั้งของสุพรรณบุรี จะเห็นได้ว่าการร้างของเมืองสุพรรณบุรีเกิดขึ้นหลายครั้ง แต่ครั้งที่สำคัญคือ การร้างที่เกิดจากภัยสงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 ทำให้สุพรรณบุรีสูญเสียความเจริญที่สั่งสมมาตลอดในเชิงสังคมนั้นเกิดการขาดของโซ่ความสัมพันธ์ระหว่างสุพรรณบุรีกับเมืองหลวง ในสมัยที่อยู่ชวาเป็นราชธานี ความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย ทำให้สุพรรณบุรีคงอยู่ในสภาพ เมืองใกล้เคียงที่เคียงคู่อยู่ชวามาตลอด แต่ความไม่ค่อเนื่องของพื้นที่และความไม่เกี่ยวพันของความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพฯกับสุพรรณบุรี ทำให้สุพรรณบุรีไม่ได้รับความสนใจ

6.3.3 แนวนโยบายในระดับต่าง ๆ

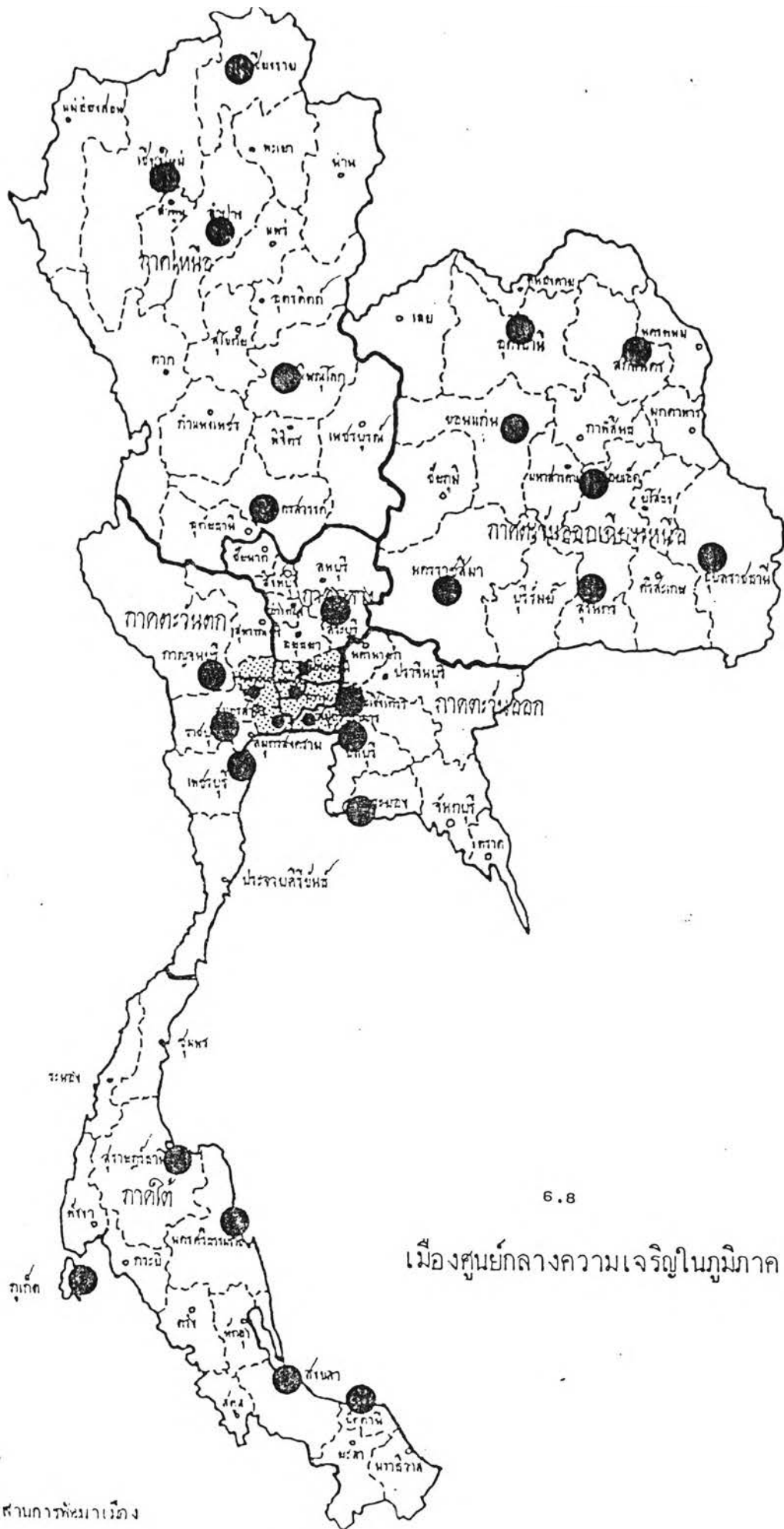
การเลือกชัยภูมิที่ตั้งเมืองหลวงใหม่ บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระผู้สถาปนาได้ทรงพิจารณาว่าบริเวณที่เรียกว่า บางกอกในสมัยนั้น เป็นที่ลุ่มกว้างใหญ่ ที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแนวกันด้านตะวันตก ด้านตะวันออกสามารถขยายเมืองออกไปได้อีกมาก ทิศทางการพัฒนาของกรุงเทพฯ จึงขยายออกไปทางทิศตะวันออกและทิศเหนือตลอด เริ่มจากประวัติศาสตร์การขยายสู่พระนคร วันที่ 1, 2 และ 3 การเลือกที่ตั้งพระราชวังใหม่ในสมัยรัชกาลต่าง ๆ ตลอดจนการวางระบบโครงสร้างการคมนาคม ทั้งในระดับกรุงเทพฯและกรุงเทพฯเชื่อมโยงกับเมืองสำคัญในภูมิภาค การขยายตัวของกรุงเทพฯและการกระจายความเจริญของกรุงเทพฯ ตลอดเวลาที่ผ่านมา ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่สุพรรณบุรีแม้ในสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้นตั้งแต่พ.ศ. 2503 สุพรรณบุรีก็ไม่ได้รับการพิจารณา

ความเสียเปรียบของสุพรรณบุรีเริ่มรุนแรงขึ้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524) ที่เริ่มกำหนดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้มีความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Distribution & Equity) และลดการเน้นด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยได้มีการเน้นเรื่องเมืองหลักเพื่อกระจากการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงกำหนดเมืองหลักขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อเป็นการสกัดกั้นการอพยพจากชนบทสู่กรุงเทพฯ และเป็นศูนย์กลางกระจายความเจริญออกไปสู่ชนบท เมืองหลัก 9 เมืองในแผนพัฒนาฉบับที่ 4 ได้แก่ อุตรธานี ขอนแก่น นครราชสีมา อุบลราชธานี เชียงใหม่ พิษณุโลก สงขลา-หาดใหญ่ ภูเก็ต ชลบุรี

แนวนโยบายเมืองหลักเพื่อกระจายความเจริญปรากฏต่อเนื่องมาในแผนพัฒนาฉบับที่ 5 (2525-2529) ได้มีการกำหนดเขตพัฒนาแบบนครหลวงกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ให้คลุมพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง โดยคลุมพื้นที่ที่พัฒนาแล้ว (Built-up Areas) และพื้นที่ของจังหวัดใกล้เคียงและค่อเืองที่มีแนวโน้มจะเป็นเขตขยายตัวของเมืองในอนาคต ในด้านเมืองหลักได้กำหนดให้ราชบุรี เป็ชเมืองหลักอันดับรองในการเป็นศูนย์กลางความเจริญในภาคตะวันตก (Ratchbuir Based Initiatives) เมืองหลักที่กำหนดเพิ่มขึ้นใหม่ ได้แก่ พิษณุโลก นครสวรรค์ อุตรธานู สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และราชบุรี นอกจากนี้ยังได้กำหนดเมืองรองขึ้นให้มีส่วนสนับสนุนกระจายการพัฒนาไปสู่ชนบทภายในพื้นที่เฉพาะต่าง ๆ ดังนี้ ลำปาง เชียงราย อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด สุรินทร์ ระยอง ฉะเชิงเทรา กาญจนบุรี เพชรบุรี และปัตตานี

เมืองที่ได้รับการกำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะกระจายตัวเป็นโครงข่ายของเมืองศูนย์กลางต่าง ๆ (แผนที่ 6.8) เมืองต่าง ๆ เหล่านี้จะได้รับการบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่าเมืองอื่น ๆ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ตลอดเวลาของการพัฒนาดังแต่เริ่มตั้งกรุง เทพทจนถึงปัจจุบัน สุพรรณบุรีไม่ได้รับความสนใจเลย การเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานที่ "ถูกเลือก" ของสุพรรณบุรีได้สะท้อนออกมาในรูปของการมีสถานภาพการพัฒนาดีกว่าพื้นที่อื่นในทำเลที่ตั้งคล้ายคลึงกันดังที่ได้ทำการวิเคราะห์มาแล้ว



6.8

เมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค

กองประสานการพัฒนาเวียง
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ